

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA
KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI**

**TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI
QARSHI FILIALI**

KOMPYUTER INJINIRINGI
fakulteti
AXBOROT TEXNOLOGIYALARI
kafedrasi

***«Qashqadaryo viloyat Kamolot Yoshlar ishtimoiy Harakati Dinamik Web
saytini yaratish »***

mavzusida

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Bitiruvchi _____ Toshov B.

Rahbar _____ Habibullayev U.

“Himoyaga ruxsat etildi”
“Axborot texnologiyalari”
kafedrasi mudiri _____
I.f.d. X.S. Muxitdinov
_____»_____ 2015y

Himoya uchun DAKga yuborildi:
“Kompyuter injiniringi”
fakulteti dekani _____
S.Davronov
“_____»_____ 2015y

Qarshi – 2015

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA
KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI**

TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI

QARSHI FILIALI

KOMPYUTER INJINIRINGI

fakulteti

“Informatika va axborot texnologiyalari” ta’lim yo’nalishi

“Tasdiqlayman”

Axborot texnologiyalari kafedrası mudiri

_____ ***i.f.d. X.S.Muxitdinov***

“_____” _____ ***2015 yil***

Bitiruv malakaviy ish bo'yicha

TOPSHIRIQ

Talaba: *Toshov Bobur*

- 1. Malakaviy ish mavzusi:** Qashqadaryo viloyati Kamolot YOIH dinamik web saytini yaratish TATU Qarshi filialining №_____ buyrug'i bilan 2015 yil _____da tasdiqlangan.
- 2. Malakaviy ishni topshirish muddati:** 2015 yil 27 iyun
- 3. Malakaviy ish uchun ma'lumotlar:** Joomla va web texnologiya dasturlari, sohaga tegishli internet materiallari, dasturlash tillari.
- 4. Hisobiy izoh qismining mazmuni (ishlab chiqilishi lozim bo'lgan savollar ro'yxati):** Web sayt yaratish imkoniyatlari va tavsiyalar, joomla, htm, css, php dasturlaridan foydalanish bo'yicha xulosa va takliflar.
- 5. Grafik materiallar. Slaydlar (bajarilishi shart bo'lgan chizma va grafiklar):** joomladasturida sayt yaratish davomida denwer, photoshop, pixe, firebug va boshqa animatsiyali obyektlardan foydalanildi.

6. Malakaviy ish bo'yicha maslahatchilar:

№	Bo'lim nomi	Maslahatchi	Imzo, sana	
			Topshiriq berilgan sana	Maslahatchi imzosi
1	<i>Texnologik va dasturiy qism</i>	<i>Maxmadiyev B.S.</i>		
2	<i>Hayot faoliyati xavfsizligi</i>	<i>Raximov O.D.</i>		

7. Malakaviy ishni bajarilishi bo'yicha kalendar grafik

№	Malakaviy ishning bo'limlari	Malakaviy ishning hajmi, bet	Umumiy hajmga nisbatan, %	Bajarilganligi to'g'risidagi belgi	Izoh
	<i>Kirish</i>				
I.	<i>Tahliliy qism</i>				
1.1	<i>Axborot tizimlari va web saytlarni yaratish</i>				
1.2	<i>Web saytlarni yaratish texnologiyalari</i>				
1.3	<i>Masalaning qo'yilishi</i>				
II.	<i>Asosiy qism</i>				
2.1.	<i>Denwer dasturini o'rnatish</i>				
2.2.	<i>Joomla dasturini o'rnatish</i>				
III.	<i>Hayot faoliyati xavfsizligi</i>				
	<i>Xulosa va takliflar</i>				
	<i>Foydalanilgan adabiyotlar</i>				
	<i>Ilovalar</i>				
	<i>Jami:</i>		100		

Malakaviy ish rahbari: _____ Habibullayev U

Topshiriq olingan kun: _____ 2015 yil ____ yanvar

Bitiruvchi talaba: _____ Toshov Bobur.

Annotatsiya

Bitiruv malakaviy ishi “Qashqadaryo viloyat Kamolot Yoshlar ijtimoiy Harakati web saytini yaratishga bag’ishlangan”. Web saytda “Qashqadaryo viloyat Kamolot Yoshlar ijtimoiy Harakati” faoliyati haqida batafsil ma’lumotlar keltirilgan. Ushbu sayt PHP dasturlash tili va HTML tili va CSS, JavaScript texnologiyalari asosida yaratildi.

Аннотация

Это выпускной квалификационной работы бакалавра направлены на создание веб-сайта «Молодйжного дивежения Камолот области Кашкадарьи», на этом сайте мы можем получить важные и полную информацию «Молодйжного дивежения Камолот области Кашкадарьи». Этот сайт был создан на язык программирования PHP, JavaScript, HTML и CSS технологий.

Summary

This final qualifying work of bachelor devoted to create web site of “The Kashkadaya region council of civis movement of youth of the Respublic of Uzbekistan “Kamolot””, in this site we can get and full information about “The Kashkadaya region council of civis movement of youth of the Respublic of Uzbekistan “Kamolot””. This site was created by PHP, JavaScript programming language, HTML and CSS technology.

MUNDARIJA

KIRISH.....	6
I BOB. TAHLILIY QISM.....	9
1.1. Axborot tizimlari va web saytlarni yaratish.....	9
1.2. Web saytlarni yaratish texnologiyalari.....	14
1.3. Masalaning qo'yilishi.....	30
II BOB. ASOSIY QISM.....	32
2.1. Denwer dasturini o'rnatish.....	32
2.2. JOOMLA dasturini o'rnatish.....	
2.3. Qashqadaryo viloyati Kamolot YOIH ma'lumotlar bazasi.....	36
2.4. Qashqadaryo viloyati Kamolot YOIH web sayti foydalanuvchilari va administratoriga yo'riqnoma	39
III BOB. HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI.....	47
3.1. Gipodinamiya (monotoniya) va ularning inson salomatligiga ta'siri.....	47
3.2. Ishlab chiqarish muhitida mikroiklimni inson salomatligiga ta'siri.....	50
XULOSA.....	56
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.....	57
ILOVA.....	58

KIRISH

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan chuqur iqtisodiy islohotlarning asosiy maqsadi bozor munosabatlarini yanada chuqurlashtirish, kuchli bozor infratuzulmasini yaratish, barqaror va rivojlangan erkin iqtisodiyotga erishishdan iboratdir. Bunday sharoitda iqtisodiy axborotlarni uzatish, qabul qilish va qayta ishlashda Web texnologiyalaridan foydalanish samarali natija beradi.

O'zbekiston Respublikasida zamonaviy kompyuter va axborot texnologiyalarining iqtisodiyot, fan va ta'limning barcha sohalariga keng joriy etish, xalqaro axborot tizimlariga, shu jumladan Internetga kirib borishni kengaytirish, yuqori malakali dasturchilar tayyorlash darajasini oshirish masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarildi.

Hozirgi kunda sanoatning barcha sohalarida reklama asosiy rol o'ynamoqda. Internet esa bu yo'lda asosiy vosita bo'lib xizmat qilyapti. Internet orqali reklama qilish uchun esa web sahifa yaratish kerak bo'ladi.

Zamon rivojlangani sayin hamma sohalar kabi web texnologiyalar ham jadal rivojlanmoqda. Web texnologiyalari rivojlanishi bilan ularni amaliyotda qo'llash va rivojlantirish dolzarb masalalardan biri bo'lib kelmoqda. Ayni vaqtda ushbu sohaning asosiy yo'nalishlaridan biri Web sayt yaratish hisoblanadi. Oxirgi yillarda web saytlarning ahamiyati muhim kasb etmoqda. Shu bilan birga web saytlarga animatsiya, tovush va video effektlarni qushish keng foydalanilmoqda. Web saytlarni ahamiyati oshishi bilan ularni ishlab chiqarish vositalari ham rivojlanib kelmoqda. Bunga misol tariqasida, Joomla, Word pres PHP, Microsoft FrontPage va boshqa web sayt yaratuvchi dasturiy vositalarni ko'rsatish mumkin. Yaratilayotgan barcha web saytlar asosida gipermatnli belgilashlar tili HTML (Hyper Text Markup Language) yotadi. Shuni inobatga olib web saytni qaysi dasturiy vositada yaratilishidan qat'iy nazar uni Microsoft Windows va boshqa operatsion tizimlar tarkibidagi brauzerlar yordamida o'qib olish mumkin.

1 – BOB. TAHLILIY QISM

1.1. Axborot tizimlari va web saytlarni yaratish

Tizim tushunchasi juda ham keng tarqalgan termin bo'lib, juda ham ko'p ma'noni anglatadi. Ko'p xollarda texnika vositalari va dasturlari yigindisiga "TIZIM" deb ataladi. Tizim tushunchasiga "axborot" so'zini ko'shsak u xolda "tizimning" yaratilish maqsadi va ishlash prinsipi tushuniladi. Axborot tizimi foydalanuvchilarga istalgan muhitdagi axborotlarni saqlash, qayta ishlash, qidirish imkonini yaratadi. Axborot tizimi deb oldinga qo'yilgan maqsadga erishish uchun axborotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish metodlari va vositalari yigindisiga aytiladi.

Har qanday axborot tizimining ishlash jarayonini quyidagi sxema bilan ifodalash mumkin. Axborot tizimlari quyidagi xossalar bilan xarakterlanadi: har qanday axborot tizimi, tizimni tashkil etishning umumiy prinsipi asosida taxlil qilinadi va boshqariladi. Axborot tizimi dinamik ko'rinishga ega bo'lib, rivojlanuvchi tizim hisoblanadi. Axborot tizimining mahsuloti ham axborot hisoblanadi. Axborot tizimini odam-komp'yuter tizimi ko'rinishida tasavvur qilish lozim. Axborot tizimlarini hayotda qo'llab qanday natijalar olish mumkin.

Axborot tizimi jamiyat va qar bir tashkilot uchun quyidagilarni bajarishi lozim: Axborot tizimining tuzilmasi va uning qo'llanilish maqsadi, jamiyat va korxona oldida turgan vazifa bilan to'g'ri kelishi kerak.

Masalan: tijorat firmasida - foydali biznes, davlat korxonasida ijtimoiy va siyosiy vazifalarni bajarishi kerak. Axborot tizimi inson tomonidan boshqarilishi va ijtimoiy etika prinsiplari asosida foyda keltirishi kerak. To'g'ri, kafolatli va o'z vaqtida axborotlarni mijoz yoki tizimlarga yetkazishi lozim.

Axborotlashtirish - yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni;

axborot resursi - axborot tizimi tarkibidagi elektron shakldagi axborot, ma'lumotlar banki, ma'lumotlar bazasi;

axborot resurslarining yoki axborot tizimlarining mulkdori - axborot resurslariga yoki axborot tizimlariga egalik qiluvchi, ulardan foydalanuvchi va ularni tasarruf etuvchi yuridik yoki jismoniy shaxs;

axborot resurslarining yoki axborot tizimlarining egasi - qonun bilan yoki axborot resurslarining, axborot tizimlarining mulkdori tomonidan belgilangan huquqlar doirasida axborot resurslariga yoxud axborot tizimlariga egalik qiluvchi, ulardan foydalanuvchi va ularni tasarruf etuvchi yuridik yoki jismoniy shaxs;

axborot texnologiyasi - axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish va uni tarqatish uchun foydalaniladigan jami uslublar, qurilmalar, usullar va jarayonlar;

axborot tizimi - axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish hamda undan foydalanish imkonini beradigan, tashkiliy jihatdan tartibga solingan jami axborot resurslari, axborot texnologiyalari va aloqa vositalari.

Axborot tizimini yaratish

Axborot tizimini yaratish, tashkilotning boshqaruv tuzilmasini taxlil qilishdan boshlanadi. Boshqarish deganda quyidagi vazifalarni amalga oshirish funksiyasi bilan, qo'yilgan maqsadga erishish tushuniladi:

- Tashkillashtirish - normativ hujjatlar kompleksi va tashkiliy tuzilmani ishlab chiqish; shtat jadvali, bo'limlar, laboratoriyalar va x.k.
- Hisobga olish olish - bu funktsiya firma yoki tashkilot ko'rsatkichlarining metod va formalarini ishlab chiqadi. Masalan: buxgalteriya hisoboti, moliyaviy hisob-kitob, boshqaruv hisoboti va boshqalar.
- Taxlil (analiz) - rejalashtirilgan vazifalarni qay darajada bajarilganligini aniqlaydi.

Axborot resurslari va axborot tizimlarining huquqiy rejimi quyidagilarni belgilovchi normalar bilan aniqlanadi:

- axborotni hujjatlashtirish, axborot resurslarini shakllantirish va axborot tizimlarini yaratish tartibini;
- axborot resurslariga va axborot tizimlariga bo'lgan mulk huquqini;
- axborot resurslarining ulardan erkin foydalanish darajasi bo'yicha toifasini;
- axborot resurslari va axborot tizimlarini muhofaza qilish tartibini;
- axborot tizimlarining tarmoqlararo ulanishi tartibini.

Sistema - bu o'zaro boglangan va o'zaro munosabatda bo'lgan elementlarni shunday yigindisiki, unda ular o'rtasidagi ichki aloqalar quvvati tashqi aloqalar quvvatidan katta va xususiyatidan farqli yangi mujassamlangan xususiyatga ega bo'lgan, ma'lum maqsadga yunaltirilgan majmuadir. Element - sistemaning uzviy qismi bo'lib, u tashqi xususiyatlari nuqtai nazaridan bo'linmaydigan mustaqil ob'ekt deb tushuniladi.

"Sistemotexnika" - boshqaruvchi va boshqariluvchi qismlarni o'z ichiga oladigan katta texnik sistemalar yaratilish, rivojlantirish va amalda qo'llashning umumiy qonuniyatlari haqidagi texnik fani. Sistemotexnika fani - avtomatlashtirilgan boshqarish tizimlarini loyixalash, rivojlantirish va amalda qo'llash tartibi. Sistemotexnika usuli - sistemali yondashuv bo'lib ob'ektni barcha ichki va tashqi aloqalarini hisobga olgan holda uning mohiyatini o'rganib chiqish, o'tmishi, hozirgi davri kelajagini hisobga olgan holda uni rivojlanishini o'rganib chiqishni o'z ichiga oladi. Sistemotexnika vazifalari - turli tipdagi ABT uchun samaradorlikni baxolash kriteriyalarini ishlab chiqarish, ularni yaratish rivojlantirish va ekspluatatsiya qilish usullarini ishlab chiqaradi.

ABT tizimidagi ijtimoiy-iqtisodiy asoslarning nazariy negizi bo'lib, "operatsiyalar nazariyasi" yoki "operatsiyalarni tekshirish" deb nomlanuvchi ilmiy fan hisoblanadi. "Operatsiyalarni tekshirish" - milliy yo'nalish bo'lib mavjud bo'lgan sistema - odamlar mashinalar materiallar moliya tizimlarini boshqarish bilan bogliqdir. Operatsiyalar nazariyasi fani - masalalarni yechimini topishga qaratilgan maqsadga muvofiq chora va tadbirlarni o'rganib chiqishidir. ABT

nazariyalarini ijtimoiy-iqtisodiy asoslari muammolari qatoriga tashkiliy sistemalar bilan boshqarishda qaror qabul qilish prinsiplari va uslublari ishlab chiqarish masalalarini, shaxslararo munosabatlar va ularni boshqaruv jarayoni samaradorligi bilan bog'ikligini o'rganish, hamda ABTni qonuniy ta'minotini ishlab chiqish savollarini ham kiritish zarur. Shunday qilib, muhandis-sistemotexnik fan va texnikada keng doiradagi bilim va dunyoqarashga ega bo'lishi, ABSni ishlab chiqishdagi muammolar va qiyinchiliklarni o'ziga xosligini tushunib yetishi, ASUni loyixalashda vujudga keladigan turli xil masalalarni yechishni bilishi kerak. Sistemaning qo'shimcha xususiyatlari: Butunlik - biron narsaalohida bir butun bo'lmogi uchun birinchidan uning uzviy qismlari orasidagi aloqalari shu qismlar ko'rilayotgan butunlikka tegishli bo'lmagan boshqa bo'limlar bilan aloqalaridan kuchlirok bo'lmogi lozim. Ikkinchidan esa ko'rilayotgan butunlikni har bir bo'limdagi elementlar o'rtasidagi aloqalar bo'limlararo aloqalardan kuchliroq bo'lishi lozim. Butunlikning bu xususiyati uni bo'limlarga bo'lish, ajratish imkonini beradi. Tashqi muxit bilan bog'lanishlik.

Agar sanoat korxonasini sistema deb olsak, u uchun tashqi muxit sifatida xom ashyo, extiyot qismlar, energiya ta'minlovchilar, korxonaning maxsulotlarini iste'molchilari bo'ladi. Agar korxona ishlariga ob – havo ta'sir etadigan bo'lsa, unda korxona uchun tashqi muxit ob – havo bo'ladi. Yoki teskari hol, ya'ni korxona o'z faoliyati bilan tabiatga ta'sir ko'rsatsa, (masalan, anhor, ko'l, havoni ifloslantirsa) unda tabiat sistemasi uchun korxona tashqi muxit sifatida ko'riladi. Sistemani taxlil qilish jarayonida uni bir necha tarkibiy qismlarga, ya'ni quyi sistemalarga bo'lish mumkin. quyi sistema - bu sistemadan ma'lum qoidaga binoan ajratilgan, tabiati ixtiyoriy, o'zaro boglangan elementlarni bir qism to'plamidir.

Demak, har qanday sistema quyi sistemadan iborat bo'lib, ularni har birini mustaqil sistema deb qarash mumkin. Agar sistema kirish va chiqish yo'llariga ega bo'lsa, ya'ni sistemalarni ma'lum vaktda modda, energiya, axborot kirgizish va chiqarish imkoniyatlari mavjud bo'lsa, bu tizimga tarkibiy ob'ekt sifatida qoraladi va bu sistemaga dinamik sistema deb qoraladi. Sistemalarni murakkab va sodda

sistemalarga bo'lish mumkin: sistemani ko'p o'lchovligi (o'zgaruvchilar soni ko'pligi); sistema elementlarini o'zaro bog'lanishi ko'pligi (bir xil yoki bir xil satxdagi elementlarda o'zaro bog'lanish); elementlarning tabiati xilma - xilligi; sistema tarkibi va xosiyatlari o'zgarishining ko'pligi(sistemaning tuzilishi, tarkibi va aloqalarning o'zgaruvchanligi); ko'p mezonlik(quyi sistemalar uchun maxalliy mezonlar va butun sistema uchun umumiy mezon, ularning o'zaro ziddiyatlari); ilmiy nuqtai nazaridan ko'p bog'lanishligi(sistemni turli darajada tasvirlash zarurligi); sistema tuzilishini, uni tashkil qilish usullarini, elementlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni shakllarining xilma- xilligi. sistema tarkibi va xususiyatlari o'zgarishining ko'pligi(sistemaning tuzilishi, tarkibi va aloqalarning o'zgaruvchanligi); ko'p mezonlik(quyi sistemalar uchun maxalliy mezonlar va butun sistema uchun umumiy mezon, ularning o'zaro ziddiyatlari); ilmiy nuqtai nazaridan ko'p bog'lanishligi(sistemni turli darajada tasvirlash zarurligi); sistema tuzilishini, uni tashkil qilish usullarini, elementlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni shakllarining xilma - xilligi.

1.2. Web saytlarni yaratish texnologiyalari

Web saytlar hozirgi kunda eng foydalaniladigan axborot kichik axborot tizimlari hisoblanida. Ushbu tizimlardan foydalanish ancha qulay bo'lganligi va o'z navbatida bu tizimlarni boshqarish oson bo'lganligi sababligi bunday turdagi tizimlarga ya'ni web saytlarga talab kuchayib bormoqda. Yana shuni aytish joizki, har bir muassasa o'zining rasmiy web saytiga ega bo'lishi lozim. Bu holat davlatimiz hukumati tomonidan qonuniy hujjatlar bilan belgilab qo'yilgan.

Hozirgi kunda web saytlarni yaratishning turli xil texnologiyalari mavjud bo'lib, asosan quyidagilar yordamida turli tipdagi web saytlar yaratish mumkin.

- **HTML (HyperText Transfer Protocol)** tili
- **CSS (Cascading Style Sheet)**
- Dasturlash tillari (PHP, JAVA, ASP.NET va h.k.lar)
 - **PHP (Personal Home Page)**
 - **ASP.NET (Active Server Pages [Net Framework])**
- Kontentlarni boshqarish tizimlari (CMS-Content Management System)
 - JOOMLA
 - Drupal
 - WordPress
 - Code Igniter
 - YII Framework
- Ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimlari
 - MySQL mbbt
 - SQL Server, SQLite
 - Oracle mbbt
- Java Script tili va JQuery texnologiyasi va h.k.lar

Yuqorida keltirilgan web dasturlash tillari va texnologiyalari sifatli va qulay web saytlarni yaratish uchun imkoniyat yaratadi. Asosan saytlar ikki ko'rinishda bo'lishi mumkin

- *Statik ko'rinishdagi web saytlar*
- *Dinamik ko'rinishdagi web saytlar*

Statik ko'rinishdagi web saytlar – bu web sahifa ma'lumotlarini qo'lda o'zgartirish va qo'shish orqali (html kodni o'zgartirish) ishlaydigan saytlar bo'lib, bunday turdagi saytlar ma'lumotlarini administrator paneli orqali boshqarish imkoniyati yo'q

Dinamik ko'rinishdagi web saytlar – bu web sahifa ma'lumotlarini ma'lumotlar bazasigaavtomatik yozish va ushbu ma'lumotlarni web dasturlash tillari (PHP, JAVA) yordamida dinamik boshqarish imkoniyatini beradigan saytlar bo'lib, bunday turdagi saytlar ma'lumotlarini administrator paneli orqali boshqarish imkoniyati mavjud.

HTML (HyperText Transfer Protocol) tili

HTML1

HTML (inglizcha**HyperText Markup Language**) – gipermatnlarni belgilash tili. Butun dunyo to'ridagi dokumentlarni uchun standartlashtirilgan til.

HTML tarixi

HTML tili 1991-1992 – yillarda Berners-Lee tomonidan ishlab chiqarilgan. HTML tili texnik va fan ma'lumotlarni odamlarga yetkazish maqsadida o'ylab chiqilgandir.

1.6 – jadval. HTML versiyalari

RFC 1866 - HTML 2.0	22 – sentabr 1995 – yil
HTML 3.2	14 – yanvar 1997 – yil
HTML 4.0	18 – dekabr 1997 - yil

HTML 4.01	24 – dekabr 1999 – yil
HTML 5	ishlanmoqda

HTML tili tuzilishi

HTML tili bu sahifaning ko'rinishini belgilaydigan til bo'lib, bu belgilashni amalgam oshirish uchun elementlar – teglardan foydalaniladi.

HTML da teglar katta (<) va kichik (>) belgilari ichiga yoziladi.

<teg nomi>

O'z navbatida teglar ikki turga ajratiladi.

- Ochiq yopiladigan teglar
- Yakka holda qo'llaniladigan teglar

Ochiq yopiladigan teglarga quyidagilarni misol qilish mumkin:

, <i>, , ...

Yakka holda qo'llaniladigan teglar:

, <meta>,

Teglarda nomidan tashqari yana atributlari ham mavjud. Yani shu tegga tegishli bo'lgan qo'shimcha ma'lumotlarni o'zida saqlaydigan huddi o'zgaruvchilarga o'xshagan qiymatlardir. Misol uchun:

Bu yerda yana bitta muammo chiqishi aniq. Agar sahifaning ichida >, < kabi belgilarni qo'llash zarurati paydo bo'lsachi? Buni ham oldi olingandir. Quyidagi jadvalda HTML dagi belgilashlarni ayrimlarini ko'rishingiz mumkin yoki **&#NNNN** ko'rinishida UNICODE belgilar jadvalidan foydalangan holda hohlagan belgini chiqarishingiz mumkin, bunda NNNN unicode belgilar jadvalidagi belgi kodi.

1.7 – jadval. HTML dagi ayrim belgilar qo'llanishi nomlari.

Quot	“	Copy	©	pi	π
Amp	&	Reg	®	trade	™
Apos	‘	Para	¶	larr	←
Lt	<	Alpha	α	sum	Σ
Gt	>	Beta	β	ne	$\neq$
Nbsp	_ (bo'shliq)	Gamma	γ	asymp	$\approx$

Qo'llash: "

HTML (**H**yper**T**ext **T**ransfer **P**rotocol) tili bu gipermatnlarni belgilash tili hisoblanib, ushbu tilning eng asosiy tashkil etuvchilari bu **teg** lardir. "teg" so'zining lug'aviy man'nosi yorliq deganidir. HTML tag bu HTML kodlardir ular bizning web sahifamizni web browserlarda ochilishiga sabab bo'luvchi eng muhim elementlardir. HTML tag birinchi darsda ta'kidlab o'tganimdek kichik “<” va katta “>” belgilar orasiga yoziladi. Unda hamisha boshlovchi va tugovchi teglar mavjud. Tugovchi tag boshlovchi tegga o'xshagan bo'ladi faqat oldida “/” oldinga og'gan tayoqcha belgisi bo'ladi, ya'ni <html>...</html>.

Teglarning vazifasi:

- har qanday buyruq taglar orqali beriladi, boshlovchi va tugovchi teglar orasidagi ma'lumot tegning turiga qarab funktsiya bajaradi.
- har bir tegning o'z vazifasi va ishlatilish qoidalari bordir.
- teglarning bir o'zi yordamchi attributlarsiz uncha ko'p ishini bajara olishmaydi.
- taglar ikki hil bo'ladi: ikkitalik va bittalik teglar
- bir nechta taglar bir birining orasida kelishi mumkindir.
- Muhim qolida: birinchi kiritilgan teg, teglar orasida so'nggi bo'lib yopiladi.

Masalan:

```
<html>
<head><title>Bu Yerda Web Sahifa Nomi Bo'ladi</title></head>
</html>
```

Qoidaga binoan `<html>` tegi o'zidan keyingi teglardan birinchi bo'lib kiritildi, va so'ngisi bo'lib yopildi, `<head>` tegi esa `<title>` tegidan oldin ochildi va `</title>` dan keyin yopiladi. Chunki ochish-yopish teglari "faqat uning orasidagi jumlanigina ol" deb buyruq bergandek gap. Yanayam tushunarliroq bo'lishi uchun matematika darsidagi qavslarni eslang, ularga o'xshab ketadi.

```
<html>
<head>
<title>2 - Dars </title>
</head>
<body>
<p>Kodlarimizning asosiy qismi.</p>
</body>
</html>
```

Bittalik taglar

Ba'zi taglar bitta holda keladi, masalan `<br />` - "break" deganidir ular "`<`" bilan ochiladi va so'ngida bitta joy (пробелъ) tashlanib "`>`" bilan yopiladi. Ochiluvchi `<` va yopiluvchi `>` taglarning vazifalaridan biri orasida biron ma'lumot olib kelishdir, bittalik taglarda esa orasida hech qanday ma'lumot kelishiga hojat yo'q shuning uchun ular bittalik hisoblanadi. Quyida shunga o'xshash ba'zi misollarni beraman lekin bu teglarning vazifalariga keyinroq to'htalamiz.

`<br />`, `<hr />`, `<basefont />`, `<input />` va hokazo.

Eslatma:

Eslatib o'taman, ba'zi teglar hamma browserda ham bir hildagidek ishlamaydi, yani sizni ba'zi kodingiz "Opera"da ishlab "Internet

Explorer”daishlamasligi mumkin yoki aksincha, lekin bunday taglar juda ko'p emas va boshqa yechimlari bor, kelgusi darslarda batafsilroq tushunamiz ular haqida.

Endi boshqa tez-tez ishlatiladigan eng sodda taglar haqida tushuncha berishni boshlaymiz, bu teglar 4-Darsda batafsil tushuntirilgandir.

HTML tilining taglari quyidagi 1-jadvalda ko'rsatilgan.

1-jadval

HTML taglari	Misol	Tarif
<code></code>	<code></code> Misol uchun <code></code>	bu teg orasidagi har qanday matn odatdagidan ko'ra qalinroq shaklda yoziladi. (boldface-qalinroq)
<code><big></big></code>	<code><big></code> Misol uchun <code></big></code>	bu teg orasidagi har qanday matn odatdagidan ko'ra kattaroq shaklda yoziladi. (big-katta)
<code>
</code>	<code>
</code> Misol uchun	bu teg bittalik tag hisoblanadi klaviaturadagi "ENTER" vazifasini bajaradi, kichik "<" belgisidan so'ng "br" yozib bitta joy tashlab ">" bilan yopiladi, hamma bittalik taglar shundoq ochiladi va yopiladi. <code>
</code> dan so'ngi har qanday text keyingi yangi qatorga o'tadi. (break-ajratish)
<code><center></center></code>	<code><center></code> Misol uchun <code></center></code>	bu teg orasidagi har qanday text web sahifaning markazida paydo bo'ladi. (center-markaz)
<code><cite></cite></code>	<code><cite></code> Misol uchun <code></cite></code>	bir nechta shunga o'xshash taglar matnning turini o'zgartiradi. Bu teg "cite" matn turining nomlanishidir, orasidagi har qanday text web sahifada cite teksti shaklida paydo

		bo'ladi. (cite-misol keltirish)
<code><code></code></code>	<code><code>Misol uchun </code></code>	bu teg orasidagi matn kompyuter kodi shaklida yoziladi. (code-kod)
<code></code>	<code>Misol uchun</code>	bu teg orasidagi har qanday matn o'ng tarafga og'gan shaklda paydo bo'ladi. (emphasize - urg'u berish)
<code><h1></h1></code>	<code><h1>Misol uchun</h1></code>	Bu teg asosan sarlavhalar uchun ishlatiladi " <code><h1></code> " eng kattasi hisoblanadi, (heading-sarlavha). Hamma <code><h></code> lar odatdagidan qalinroq shaklda yoziladi.
<code><h2></h2></code>	<code><h2>Misol uchun</h2></code>	Bu teg ham asosan sarlavhalar uchun ishlatiladi " <code><h2></code> ", <code><h1></code> dan kichikroq fontda yoziladi.
<code><h3></h3></code>	<code><h3>Misol uchun</h3></code>	Bu teg ham asosan sarlavhalar uchun ishlatiladi " <code><h3></code> ", <code><h2></code> va <code><h1></code> dan kichikroq fontda yoziladi.
<code><h4></h4></code>	<code><h4>Misol uchun</h4></code>	Bu teg ham asosan sarlavhalar uchun ishlatiladi " <code><h4></code> ", <code><h3></code> , <code><h2></code> va <code><h1></code> dan kichikroq fontda yoziladi. Odatiy yozuv kattaligiga yaqinroq yozuv.
<code><h5></h5></code>	<code><h5>Misol uchun</h5></code>	Odatiy yozuvdan kichik fondagi <code><h5></code> va <code><h6></code> lar unchalik sarlavhalar uchun ishlatilinmaydi. " <code><h5></code> ", <code><h4></code> , <code><h3></code> , <code><h2></code> , va <code><h1></code> lardan ancha kichik fontdir.
<code><h6></h6></code>	<code><h6>Misol uchun</h6></code>	<code><h6></code> eng kichik heading hisoblaniladi undan kichigi yo'q.
<code><hr /></code>	Misol uchun <code><hr /></code>	bu teg yozilgan joyda web sahifada to'g'ri

	<code></></code>	chiziq paydo bo'ladi. Bu ham bittalik tag hisoblanadi. (Horizontal rule - gorizantal chiziq)
<code><i></i></code>	<code><i></code> Misol uchun <code></i></code>	bu teg <code></code> tagi bilan bir hil lekin hamma browser ham o'qiyvermaydi, <code></code> ni deyarli hamma browser lar qo'llaydi (italics-kursiv yozuv)
<code><kbd></kbd></code>	<code><kbd></code> Misol uchun <code></kbd></code>	bu teg o'ziga hos yozuvni keltirib chiqaradi kbd - keyboard deganidir.
<code><p></p></code>	<code><p></code> Misol uchun <code></p></code>	Bu teg paragraph deganidir undan keyingi jumla yangi abzastdan boshlanadi. (paragraph-abzast)
<code><pre></pre></code>	<code><pre></code> Misol uchun <code></pre></code>	HTMLda klaviatura buyruqlarini shunchaki ishlatish bilan hech qanday natajaga erishilmaydi, masalan enter bosganiz bilan <code>
</code> yozmasez web sahifayizda so'zlar bir qatorda tizilib turaveradi, "spacebar" yordamida bir so'z bilan ikkinchisi orasini katta qiling joy tashlash orqali lekin " " yozmasayiz ikki so'ziyz yonma yon yozilaveradi. Lekin bu teg orasida har qanday klaviatura buyruqlari o'z ijrosida qoladi.
<code><samp></samp></code>	<code><samp></code> Misol uchun <code></samp></code>	Samp bu sample degani bo'lib badiiy yozuv turlaridan biri. (sample-namuna)
<code><small></small></code>	<code><small></code> Misol uchun <code></small></code>	bu teg orasidai har qanday matn odatdagidan ko'ra kichikroq shaklda yoziladi. (small-kichik)

<code><strike></strike></code>	<code><strike></code> Misol uchun <code></strike></code>	bu teg orasidagi har qanday so'z markazidan bir chiziq tortilgan bo'ladi. (strike-chiziq)
<code></code>	<code></code> Misol uchun <code></code>	bu teg <code></code> tegi bilan bir hil ma'noga ega lekin <code></code> tagini ko'p browserlar yaxshi o'qiydi. (strong-qalin)
<code></code>	Misol <code>_{</code> uchun <code>}</code>	bu teg orasidagi so'z yoki harf oddatdagidan ko'ra pastroqda joylashgan bo'ladi, huddi H ₂ O ga o'xshab. (subscript-quyi yozuv)
<code></code>	<code>^{</code> Misol uchun <code>}</code>	bu teg orasidagi so'z yoki harf oddatdagidan ko'ra teparoqda joylashgan bo'ladi, huddi x ² ga o'xshab. (superscript-yuqori yozuv)
<code><tt></tt></code>	<code><tt></code> Misol uchun <code></tt></code>	bu bir font turi bo'lib nomi teletype deyiladi. (teletype - teleyozuv)
<code><u></u></code>	<code><u></code> Misol uchun <code></u></code>	bu teg orasidagi jumlar ostida bir chiziq tortilgan bo'ladi. (underline-ostiga chizish)
<code><var></var></code>	<code><var></code> Misol uchun <code></var></code>	bu fontning nomi variable deyiladi. (variable-o'zgaruvchan)

Attributelar

Attribute- bu aksariyat teglarga qo'shimcha ravishda ishlatiladigan buyruqlar hisoblanadi, o'qilishi atribyut va HTML kodlarida juda katta ahamiyatga ega. Ular teglar emas, teglardan juda farq qiladi chunki ular muayyan bir teg uchun yordamchi vazifasini o'taydi va ochiluvchi tegning ichida keladi. Masalan: `<body>` tagini olaylik, bu HTML dokumentimizning asosiy qismi hisoblanadi, shuning uchun bu tagning atributelari yordamida butun dokumentimizning matn hajmini hammasiga umumiy qilib bittada kiritib olishimiz mumkin. Yoki bo'lmasam butun web sahifamizning orqa fonini o'zgartirishimiz mumkin har hil ranglarga. Buning

uchun yuqorida kiritgan kodlaringizga qayting, bgcolor="yellow" so'zini <body> tag ichiga bitta joy tashlab (prabel tashlab) kiriting, u quyidagicha ko'rinishga ega bo'lishi kerak: <body bgcolor="yellow">, keyin CTRL+S yoki File - Save orqali dokumentni saqlang. Endi Shu NotePad dokumetizni qayerga saqlagan bo'lsangiz o'sha yerdan topib Internet browserlaridan birida ochib ko'ring. Sizning butun web sahifangiz sariq rangda bo'ladi (yellow-sariq). Bu yerda "yellow" so'zi "bgcolor" attributi qabul qilishi mumkin bo'lgan qiymat hisoblanadi. Barcha ingliz tilidagi ranglar "bgcolor" attributi qiymati bo'la oladi. Ranglar haqida to'liq keyingi darslarimizda uchrashamiz. Attribute so'zining lug'aviy ma'nosi "hossa", "hususiyat", "belgi" degan tarjimalarga ega. Hamma atributelar biron bir muayyan tagning ochilish qismi ichida keladi, va undan so'ng "=" belgisi bo'lishi shart, keyin esa yoki bittalik ('_') yoki ikkitalik ("_") qo'shtirnoq shart bo'ladi.

Attribute oltin qoidalari:

- Hamisha ochiluvchi (<_>) tag ichida tagning o'zidan keyin bitta joy tashlangan holda keladi, ya'ni "<body>" HTML dokumenti asosiy qismining tagi hisoblanadi, u qabul qilishi mumkin bo'lgan "bgcolor" attribute <body bgcolor="yellow"> sifatida keladi.
- Faqatgina qaysi tag ichida kelsa o'sha tagga tegishli malumotlar uchun o'z vazifasini o'taydi, masalan: <p align="center" >kitoblar</p> ushbu "kitoblar" so'zi yangi abzastda kelishiga<p> tagi orqali buyruq berilyapti, align="center" esa faqatgina "kitoblar" so'zini web sahifa marqazida joylashga buyruq beryapti va</p> orqali bu abzast tugatilyapti shuning uchu </p> dan keyin keladigan so'zlar uchun markazda kelish buyrug'i o'rinli emasdir.
- HTMLda yuzlab taglar mavjud va bu taglarning hammasi ham atributelar bilan kelavermaydi, bir o'zi keladigan taglar ham bor.
- HTMLda hamma taglarning o'z atributelari bor, bir tagning attributi boshqa bir teg uchun o'rinli bo'lmasligi mumkin, masalan <p bgcolor="yellow" >kitoblar</p> umuman ma'noga ega emas, chunki "bgcolor" <p>ning attributi hisoblanmaydi.

- Biroq align="center"<p> dan tashqari boshqa taglar uchun ham hizmat qilishi mumkin, masalan <h1 align="center">kitoblar</h1>
- Barchaattribute o'z qiymatiga ega, va bu qiymatlar attributedan so'ng "=" (tenglik) belgisidan keyin qo'shtirnoq ichida kelishi shart. Yuqoridagi misolgaqaytadigan bo'lsak <p align="center" >,alignattribute center uning qiymati va qo'shtirnoq ichida kelyapti.
- Bittaattributening har hil qiymatlari bo'lishi mumkin, masalan <p align="center" >kitoblar</p>da "center" o'rniga "left" yoki "right" qiymatlarini qo'ysa ham boladi, unda mos ravishda "kitoblar" so'zi web sahifamizning chap yoki o'ng tarafida paydo bo'ladi.
- Attribute turiga qarab uning qiymatlari har hil bo'lishi mumkin, masalan alignattributi center/left/right/justify qiymatlarini qabul qilsa, bgcolor faqat ranglarni qabul qiladi,alignattributining qiymati sifatida ranglar yozilsa natija chiqmaydi, yoki aksinchabbgcolor ning qiymati center/left/right/justify lardan biri bo'la olmaydi.
- Aksariyat (hammasi emas) attributlar birdaniga ikkita yoki undan ko'p qiymat qabul qilmaydi, yani align="center, left" deb yozish mutlaqo mumkin emas. Lekin desa bo'ladi, shundaagar browser "arial" ni qo'llasa matnimiz arial da paydo bo'ladi agar qo'llamasa "times new roman" ni o'qiydi.
- Bitta tagning bir nechtaattributelari bo'ladi va bu attributelar hammasi ochiluvchi tag ichida keladi, orasida vergul shart emas masalan: <body bgcolor="yellow" text="black"> bu yerda web sahifa orqa foni (yellow) sariq matnlar esa (black) qora rangda bo'lishiga buyruq berilyapti. Attributelar faqat kerak bo'lgandagina qo'llaniladi.
- Bir hil attribute bitta tag ichiga 2 marta yozilmaydi, har hil qiymatlarni olsa ham, yani <p align="center", align="left">kitoblar</p> deb yozish mutlaqo mumkin emas.

<body>....</body>

Bu tag oldingi darsda ta'kidlab o'tganimdek HTML dokumentimizning eng asosiy qismi hisoblanadi, web sahifada paydo bo'ladigan deyarli hamma yozuvlar, rasmlar, hammasi shu tag orasida biriktiriladi. Bu tagning orasida aksariyat taglarimiz keladi, albatta taglarimiz web sahifada ko'rinmaydi, taglar shunchki web sahifada matnimiz qanday ko'rinishga ega bo'lishiga buyruq beradi.

Foydalanish qoidalar:

- ko'pincha `</head>` tagi yopilgandan keyin `<body>` tagi ochiladi, va `</html>` tagi yopilishidan oldin `</body>` tagi yopiladi.
- bu tag atributlari butun bir web sahifa uchun tegishlidir.

Atributlari haqida:

- `alink=""` - active link deganidir, ya'ni sichqoncha ustiga olib borilganda kirish mumkinligini ko'rsatadi va oddiy link rangi o'zgaradi, bu attribute ranglarni o'z qiymati sifatida qabul qiladi hamma faol link rangini belgilaydi (link- boshqa sahifaga bog'anuvchi yo'l ular haqida kelgusi darslarimizda).
`<body alink="orange">` deb yozilsa, web sahifamizdagi barcha kirish mumkin bo'lgan link rangini sichqoncha ustiga olib borilganda orange qilib belgilanadi, linklar yaratish kelgusi darslarda.
- Masalan: [Bu linkga kiring](#) Ushbu link HTML kodi: `<body alink="orange" link="red" >`
- `background=""` - bu attribute web sahifamizning orqa foniga rasm qo'yish uchun ishlatiladi, qo'shtirnoq ichiga rasm manzili ko'rsatilishi kerak bo'ladi agar rasm web sahifangiz bilan bitta papka ichida joylashgan bo'lsa u holda rasmning nomini uning formati (jpeg, jpg, png, gif, ...) bilan yozishingiz kifoyadir. Sizlarga hamma web sahifa uchun ishlatadigan rasmlar fayllarni bitta papkada web sahifaning o'zi bilan saqlashlarni maslahat beraman, chunki boshqa papkadagi rasmlarni joyi o'zgarsa sizni web sahifangizdagi rasm yo'q bo'ladi, chunki siz yozgan manzildan o'sha rasmni HTML dastur yuklash uchun topa olmaydi. Quyida ikkala usul ham ko'rsatilingandir.

- 1-usul: boshqa papkadan joyash, u holda rasm manzili nomi bilan to'liq yozilishi shart bo'ladi. Masalan: `<body background="D:\web site\background images\orqafon.jpg">`
- 2-usul: rasmimiz web sahifa saqlangan joyda saqlansa unda rasm nomi formati bilan yoziladi: Masalan: `<body background="orqafon2.jpg">`
- `bgcolor=" "` - bu attribute esa web sahifamizning butun bir orqa fonini rangini o'zgartiradi. Qo'shtirnoq ichiga ixtiyoriy rang ingliz tilida kiritiladi.
- `bottommargin=" "` - web sahifamiz quyi qismidan joy tashlash uchun ishlatiladi, bu attribute qiymati pixelda sonlar bilan belgilanadi, agar bu attribute yordamida web sahifamiz quyi qismidan joy tashlanmasa yozgan matnlarimiz web browserda quyi qismiga yopishgan holda paydo bo'ladi (bottom-quyi; margin-joy tashlash).
- `bgproperties="fixed"` - bu attribute bizga `<body background=" ">` yordamida o'rnatgan orqa fonimizni web sahifa tepa va pastga sichqoncha roligi yordamida harakatlansa ham uning orqasidagi fonni harakatsiz holatga keltiradi, "fixed" qiymati o'zgarmasdir.
- `leftmargin=" "` - web sahifamiz chap qismidan joy tashlash uchun ishlatiladi, bu attribute qiymati ham pixelda sonlar bilan belgilanadi, agar bu attribute yordamida web sahifamiz chap qismidan joy tashlanmasa yozgan matnlarimiz web browserda chap qismiga yopishgan holda paydo bo'ladi (left-chap; margin-joy tashlash).
- `link=" "` - Link deganidir, bu barcha hali foydalanuvchi tamonidan tashrif buyurilmagan linklarning rangini belgilaydi, tashrif buyurilmagan deganimning sababi tashrif buyurilgan linklarni boshqa rangda belgilash mumkindir. Yuqoridagi (alink) misolda birinchi ko'rinib turgan qizil rang haqiqiy link rangidir.
- `rightmargin=" "` - web sahifamiz o'ng qismidan joy tashlash uchun ishlatiladi, agar bu attribute yordamida web sahifamiz o'ng qismidan joy tashlanmasa yozgan matnlarimiz web browserda o'ng qismiga yopishgan holda paydo bo'ladi, qiymati pixeldir (right-o'ng; margin-joy tashlash).

- `text=" "` - butun bir web sahifamizning matn rangini o'zgartiradi, qiymati istalgan rang ingliz tilida yozilsa bo'lgani.
- `topmargin=" "` - web sahifamiz yuqori qismidan joy tashlash uchun ishlatiladi, agar bu attribute yordamida web sahifamiz yuqori qismidan joy tashlanmasa yozgan matnlarimiz web browserda yuqori qismiga yopishgan holda paydo bo'ladi (bottom-quyi; margin-joy tashlash).
- `vlink=" "` - visited link deganidir, yani foydalanuvchi tashrif buyurgan link bu attribute tashrif buyirilgan linkning rangini o'zgartirish uchun qo'llaniladi.

Ro'yhat tuzish

Ro'yhat tuzish matnimizning muhim qismlaridan biri hisoblanadi, va ular uch turdan iboratdir. Ro'yhatimiz Nuqtali bo'lishi, Son tartibda bo'lishi yoki umuman nuqtali ham sonli ham bo'lmasligi mumkin. Bu uchalasining ingliz tilida nomlanishining bosh harflari ularga tag sifatida olingandir va hamasining ochilish va yopilish taglari mavjud. Hammasi attributelarga egadir.

- **Unordered List (UL)** - Tartib raqamlarsiz beriladigan ro'yhat.
- **Ordered List (OL)** - Tartib raqamlar bilan beriladigan ro'yhat.
- **Definition List (DL)** - Ta'rif beriladigan ro'yhat.

Ro'yhat qilishga misol sifatida quyidagilarni ko'rishimiz mumkin.

• Matematika • Fizika • Tarih • Ona tili • Adabiyot • Rus tili • Ingliz tili • Fransuz tili • va hokazolar	○ Matematika ○ Fizika ○ Tarih ○ Ona tili ○ Adabiyot ○ Rus tili ○ Ingliz tili ○ Fransuz tili ○ va hokazolar	▪ Matematika ▪ Fizika ▪ Tarih ▪ Ona tili ▪ Adabiyot ▪ Rus tili ▪ Ingliz tili ▪ Fransuz tili ▪ va hokazolar
--	--	--

Forma yaratish

<form>...</form>

Hammaniz biron bir forma turiga internetda ko'p duch kelganmiz, hech bo'lmasa email ochganda bir talay o'zimiz haqimizda ma'lumotlarni mahsus katakchalarga to'ldirib chiqqanmiz. Bu galgi darsimiz ana shunday formalarni Web sahifangizda yaratish va unga tashrif buyuruvchilarning to'ldirib sizgama'lumotlarni avtomatik tarzda yuborishini o'rganamiz. Forma yaratish uchun **<form>** tagini ishlatishimizga to'g'ri keadi. **<form>** ochilish, **</form>** esa formamizni yopish demakdir. Bu tagning mahsus atributelari bor. Shu yerda bir maslahatim, formalarni web sahifangizda juda ko'p ishlatishingiz web sahifa foydalanuvchisiga yoqmasigi mumkin shuning uchun kamroq ishlatiing. Shaxsan men forma to'ldirishni uncha yoqtirmiman.

Foydalanish qoidalari:

- **<form>**asosan ma'lum bir maqsadda web sahifa foydalanuvchilaridan email orgali ma'lumot olish uchun ishlatiladi.
- ochilishi va yopilishi shart, atributelarsiz hech qanday ma'noga ega emas.
- **<form>...</form>** ichidaasosan **<input />** tagi matn yozish uchun katakchalar va ma'lumot jo'natish yoki boshqa maqsadda tugmachalar yaratish uchun ishlatiladi.
- **<input />** tagi o'z atributelariga egadir vaatributelarsiz hech qanday ma'noga ega emas.

Atributelari haqida:

- **method=" "** - bu attribute qiymatlari "post" va "get" dir, vaasosan "post" qiymatini ishlatgandagina method atributi ishlatilinadi chunki method ishlatmasak u get deganidir.
 - **<form method="post">** - sizga to'ldirilgan ma'lumotlarni email sifatida jo'natishi uchun buyruqdir.
 - **<form method="get">** - limit, default
- **action=" "** - qiymati biron bir web sahifaga link yoki email adres oldida mailto: bilan masalan

- `<form method="post" action="http://www.yahoo.com">`
- `<form method="post" action="mailto: buckylee@mail.ru">`
-

name=" " - sizni web sahifangizga kirib keladigan ma'lumot uchun nom, istalgan qiymat bo'lishi mumkin.

`<input />`

Bu tag bittalik tag hisoblanadi va formamizni yaratishda juda kattaahamiyatga ega, input-kiritish degan tarjimaga ega. `<form>` tagi yordamchi `<input />` tagisiz hech qanday amalni bajara olmaydi.

Foydalanish qoidalar:

- har bir ma'lumot katagi uchun bitta alohida `<input />` tagi ishlatiladi.
- bu tag nechta bo'lsa ham `<form>....</form>` tagi orasida keladi.


```
○ <form method="post" action="mailto: buckylee@mail.ru">  

  <input type="text" />  

</form>
```
- o'z atributlariga ega va ularsiz hech qanday ma'noga ega emas.
- **name=" "** atributi hamma `<input name="biror_so'z" />` tagi ichida kelishi shartdir, **type=""** atributini yozishdan oldin yoki keyin o'zizga darhol **name=""** atributini yozishni odat qilib oling.

Atributelari haqida:

- **accept=" "** - bu attribute web sahifangizga foydalanuvchi tamonidan biron file yoki dokument yuklashda uning aynan qaysi turdagi dokumentni qabul qilishi mumkinligini ko'rsatadi, va **type="file"** atributi bilan hamisha birga keldi. Agar birdan ortiq turdagi filelarni qabul qilishini hohlasangiz uning qiymatlarini qo'shtirnoq ichida vergul bilan yozishingiz mumkin, masalan:

```
<input type="file"  

name="foydalanuvchidan_file"accept="application/msexcel,
```

application/msword, application/pdf" /> bu holatda foydalanuvchi sizning web sahifangizga yuklashi mumkin bo'lgan dokument turlari faqat "MS Excel", "MS Word" yoki "PDF" format bo'lishi mumkinligini ko'rsatyapti.

- **accept="application/msexcel"** - faqat MS Excel turidagi dokumentlarni qabul qiladi.

Jadval haqida.

<table>...</table>

table -jadval degan tarjimaga egadir, har hil turdagi jadvallarni tuzishda ishlatiladi. Jadvallarga turli hil ishlov berishimiz imkoniyati bordir, quyida<table>...</table> tagining atributelri yordamida butun bir jadvalimizga ishlov berishimiz mumkin. <table> tagining barchaattributelari butun bir jadvalimizga tegishli bo'ladi. Quyidagi jadvallarning misollarida biron farq yoki o'zgarish sezmasangiz har hil browserlarda ochib ko'ring chunki bir browser qo'llab quvattlagan atributeni ikkinchisi umuman o'qimasligi mumkin.

Foydalanish qoidalar:

- ochilishi va yopilishi shart
- hammaattributelari butun bir jadvalga tegishli bo'ladi.
- yordamchi taglari hammasi orasida keladi.

Eng asosiy atributelari:

- **align=" "** - Jadvalimizni web sahifamizda joylashuv o'rnini belgilaydi.
align="center" - jadvalimizni web sahifa markaziga joylaydi. HTML kodi: <table align="center" width="340" border="1" cellpadding="0" cellspacing="0">

Dars Jadvali		
	Dushanba	Seshanba
8:00-9:30	Tarih	Ingiliz tili
10:00-11:30	Fizika	Matematika

12:00-13:30	Ona-Tili	Geometriya
--------------------	----------	------------

CSS – Cascading Style Sheets2

CSS – kaskadli stillar jadvali bo'lib, HTML sahifalarga stil berish uchun qo'llaniladi. Undaasosan, matnlarning qalingili, qanday oraliqlarda yozilishi, qanday shrift qo'llash kerakligi, matnning qanday ranglarda chiqish, elementlarning qanday holatda joylashish, orqa fon rangi kabi ishlar amalga oshiriladi.

HTML teglariga CSS ni yuklash uchun 3 xil usuldan foydalaniladi:

- CLASS atributi yordamida
- ID attribute yordamida
- TEG nomi bilan

CSS ni HTML ga yuklash uchun <LINK> tegidan foydalaniladi.

<link rel="stylesheet" type="text/css" href="css fayl">

JavaScript dasturlash tili3

JavaScript ham HTML bilan birgalikda qo'llanilib, asosan u client tarafdagi xatoliklarni oldini olish, formani to'g'ri to'ldirilganligini aniqlash, sahifadagi o'zgarishlarni client tarafdan boshqarish uchun ishlatiladi.

HTML ga JavaScript ni yuklash uchun <SCRIPT> tegidan foydalaniladi.

<script type="text/javascript" src="js fayl"></script>

JavaScript ning ayrim funksiya va obyektlari browser turiga qarab farqalanishi mumkin. Ya'ni har bir browser o'ziga yarasha imkoniyatlar kiritgan JavaScriptga.

PHP web dasturlash tili (server site script)

PHP (PHP: Hypertext Preprocessor) – PHP: Gipermatn preprotssori. PHP (Personal Home Page Tools) – Shaxsiy web sayt yaratish instrumenti. PHP tili open source bo'lib, PHP License asosida tekin tarqatiladi.

PHP tarixi

1994 – yilda Daniyalik dasturchi Rasmus Lerdorf Perl/CGI da HTML hujjatlarni qayta ishlab chiqaruvchi script to'plamini yaratdi. U bu to'plamni **Personal Home Page** (Shaxshiy bosh sahifa) deb nomladi. Keyinchalik C tilida PHP/FI andozasini yaratdi.

1997 – yilda PHP/FI 2.0 yaratildi. Shu paytlarda bundan 1% (taxminan 50 mingta domenda foydalanishgan)

PHP 3.0 ga kelib ancha o'zgarish namoyon bo'ldi. Bunda ulardan asosiysi yadroda qo'shimcha modul qo'shim kengaytirish imkoni bo'lganligidir. Yana ma'lumotlar bazasi va protokollar bilan ishlash uchun API funksiyalarining qo'shilganligidir.

1988 – yil qishida Zeev Suraski vaAndi Gutmans PHP yadrisini qayta tuzishni boshlashdi. Uni **Zend Engine** deb nomlashdi va u 1999 – yil o'rtalida chiqarildi. 200 – yil mayga kelib PHP 4.0 chiqarildi. Unda sessiya, bufferlash kabi qo'shimchalar qo'shilgandi.

2004 – yil 13 – iyulga kelib PHP 5 chiqarildi. Uning yadrosi **Zend (Zend Engine 2)** ga qayta ishlangandi. Unda XML bilan ishlash imkoniyati, OOD (Obyektga yo'naltirilgan dasturlash, OOP), bir qancha modullar qo'shilgandi.

2006 – yil oktyabridan boshlab PHP 6 yozilishi boshlandi. Unda php.ini dan *safe_mode*, *magic_quotes_gpc* *varegister_globals* olib tashlanadi. Va shunga o'xshash bir qancha o'zgarishlani o'z ichiga oladi.4

1.3. Masalaning qo'yilishi

Bitiruv malakaviy ishining maqsadi Qashqadaryo kamolot YOIH web saytini yaratishdan iborat. Ushbu web sayt dinamik ko'rinishda yaratilishi va foydalanuvchilar ushbu web sayt orqali Qashqadaryo kamolot YOIH haqida to'liq ma'lumot olishi lozim. O'z navbatida saytga kerakli ma'lumotlar jumladan, sayt yangiliklari, sahifa ma'lumotlari va boshqalarni administrator oynasi orqali yangilab borish imkoniyati bo'lishi kerak. Tizim quyidagi modullardan tashkil topadi:

Asosiy oyna

- Administrator oynasi
- Foydalanuvchilarni boshqarish
- Bog'lanish sahifasi
- Saytga tegishli boshqa sahifalar

2 - BOB. ASOSIY QISM

2.1. Joomla kontentlarni boshqarish tizimi

Kontentlarni boshqarish tizimlari (KBT) – bu axborot tizimlari va web saytlarni yaratish uchun tayyor tizim bo'lib, ushbu tizimlar orqali foydalanuvchi tayyor modullardan foydalangan holda web saytni tez va samarali yaratishi mumkin. Ushbu tizimlarga misol qilib quyidagilarni keltirish mumkin.

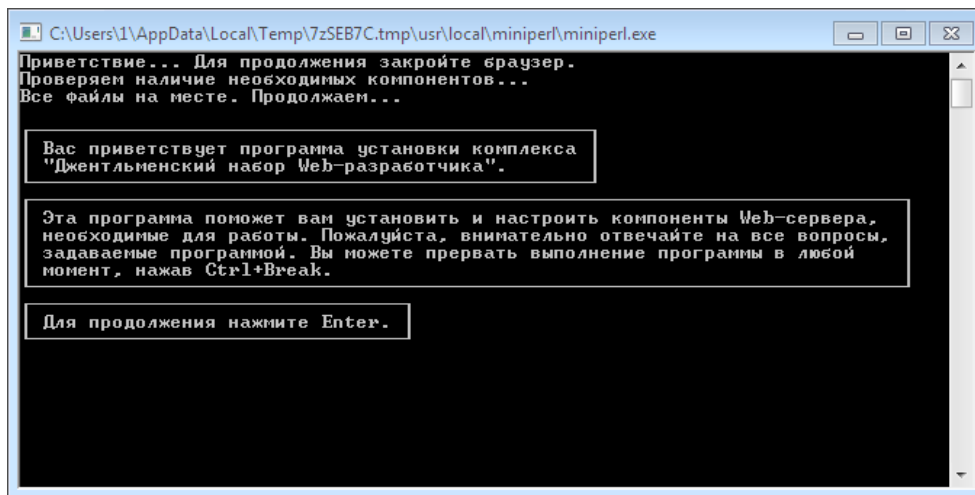
- Joomla
- Drupal
- WordPress
- Code Igniter
- Yii Framework

Bu tizimlarning bir – biridan farqi shundaki, foydalanish interfeysi va ma'lumotlar bazasiga murojaat qilish ketma-ketligidadir. Ushbu tizimlarning qulayligi shundan iboratki, tizimni yaratishda vaqt kam ketadi, tizimni yaratishda modulli dasturlash qo'llaniladi va tayyor shablonlarni ishlatish mumkin. Kachiligi esa tizimni yaratishda egiluvchanlik xususiyati yo'qligi va loyihani qo'yilgan talabga javop bera olmasligi mumkin. Quyida hozirgi kunda foydalanuvchilar tomonidan eng ko'p ishlatiladigan Joomla 3.15 versiyasini ni ko'rib chiqamiz *Joomla yordamida* Qashqadaryo viloyati Kamolot YOIH web saytni yaratamiz.

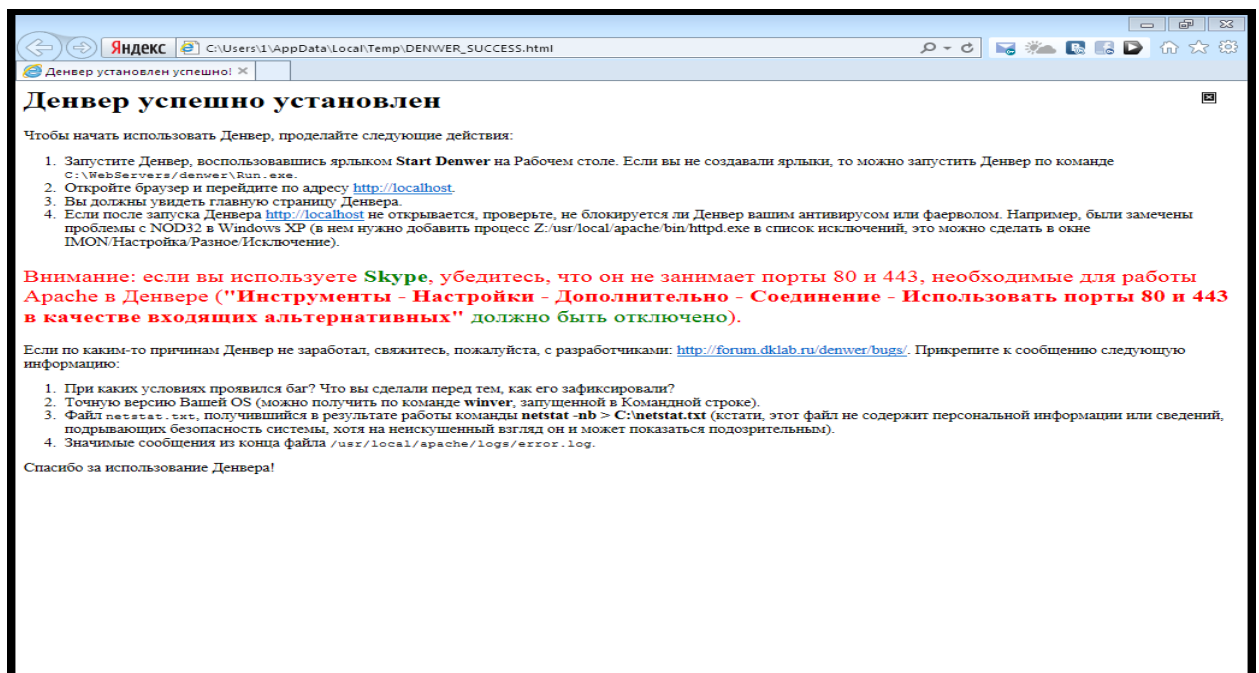
Denwer dasturini o'rnatish.

Buning uchun biz avvalom bor Denwer3_Base_php5.3.13 dasturini shahsiy kompyuterimizga o'rnatib olamiz.

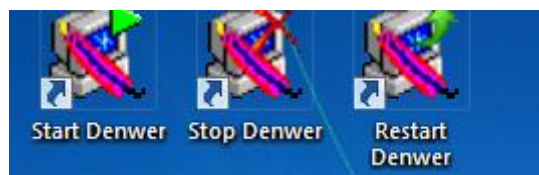
Denwer dasturini o'rnatish

Bu so`rovda Denwer o`rnatiladigan diskning nomini so`raydi o`zingiz istagan xarifni yozsangiz bo`ladi, dastur o`rnatilishi tugagandan keyin monitorda quyidagi yozuvlar hosil bo`ladi

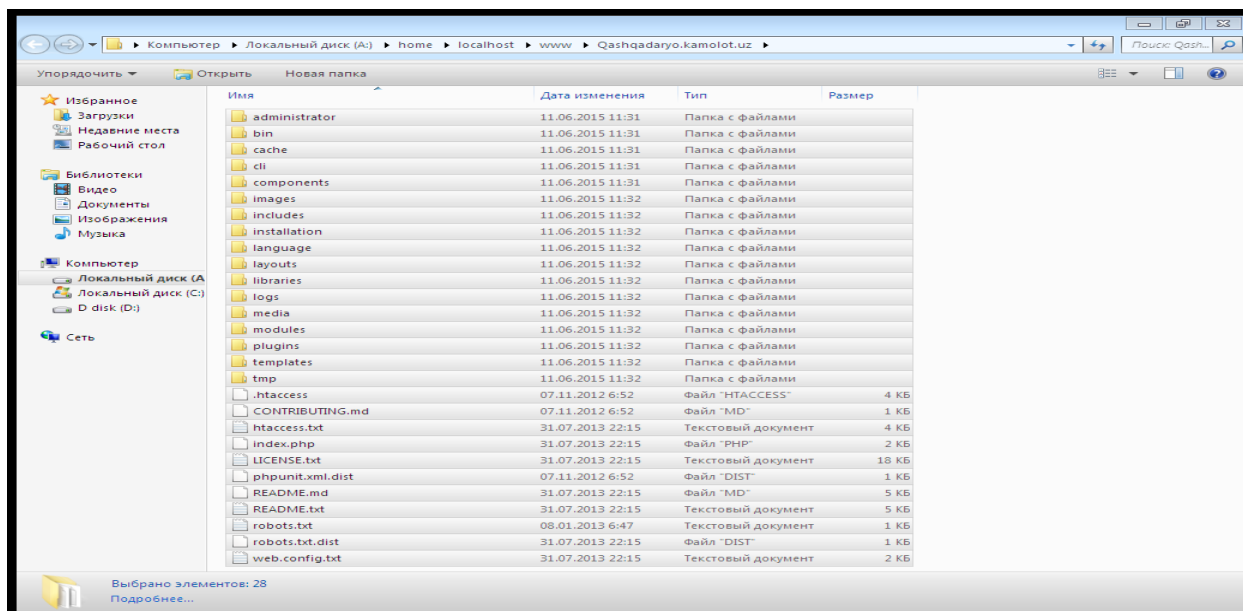
Endi dasturni ishga tushuramiz buning uchun ishchi ustolingizdagi quyidagi yorliqlardan “start” yorliqini bosamiz

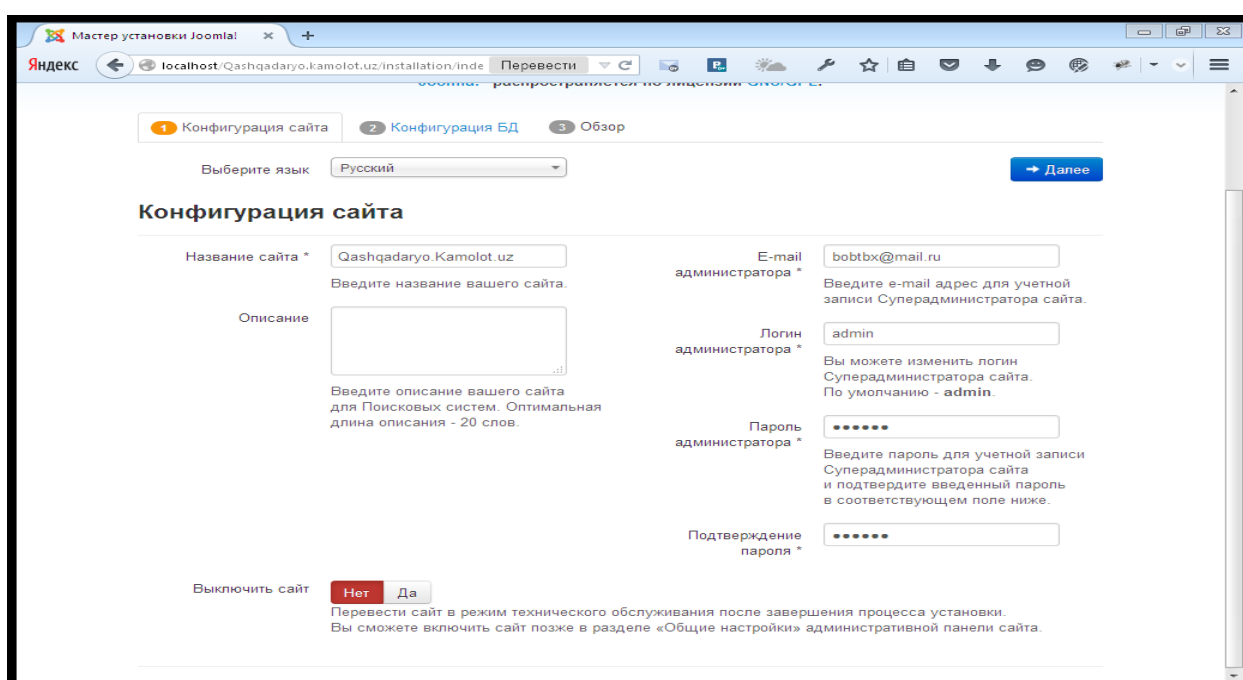
Dasturimiz ishga tushdi.

Joomla dasturini o'rnatish

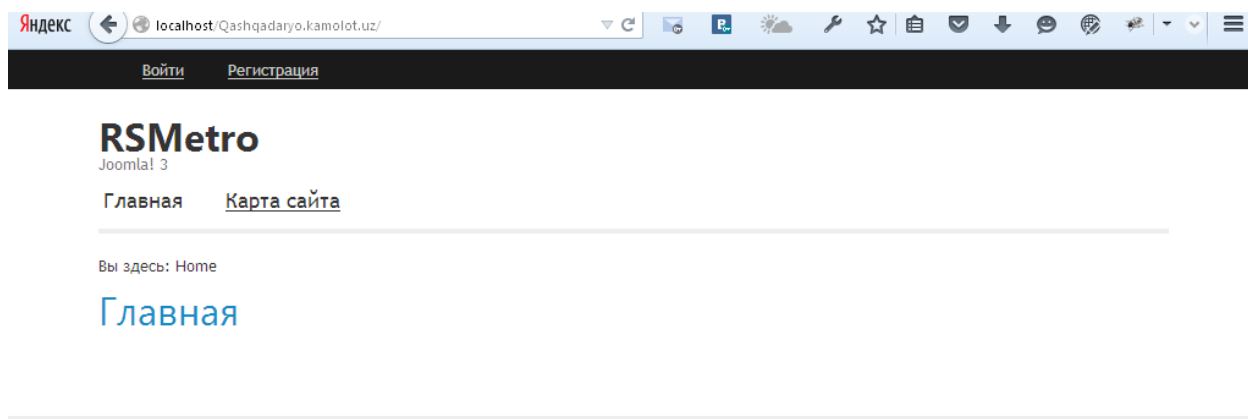
Kompyuteringizda xosil bo'lgan "A" diskni ochamiz, quyidagi yo'riqnoma orqali kiramiz. Home/localhost/www/ bu yerda biz o'zimizga kerakli papkani yaratamiz misol uchun "Qashqadaryo.Kamolot.uz" va bu papkani ichiga joomla dasturini fayllarini ko'chiramiz.

Kompyuterdagi biror-bir internet brovzerini ochamiz va manzilga yozamiz Localhost/Qashqadaryo.kamolot.uz ekranda quyidagi ko'rinish hosil bo'ladi jadvallar so'rovlar bo'yicha to'ldiriladi va dale tugmasi bosiladi .

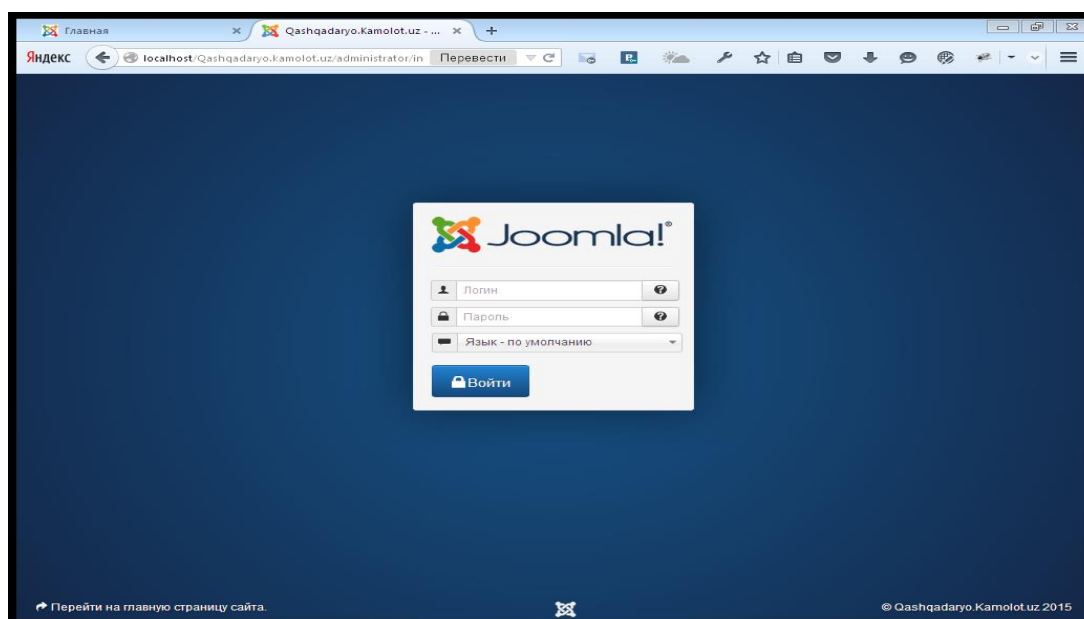

Dastur o`rnatilganidan keyin quyidagi ko`rinishda bo`ladi

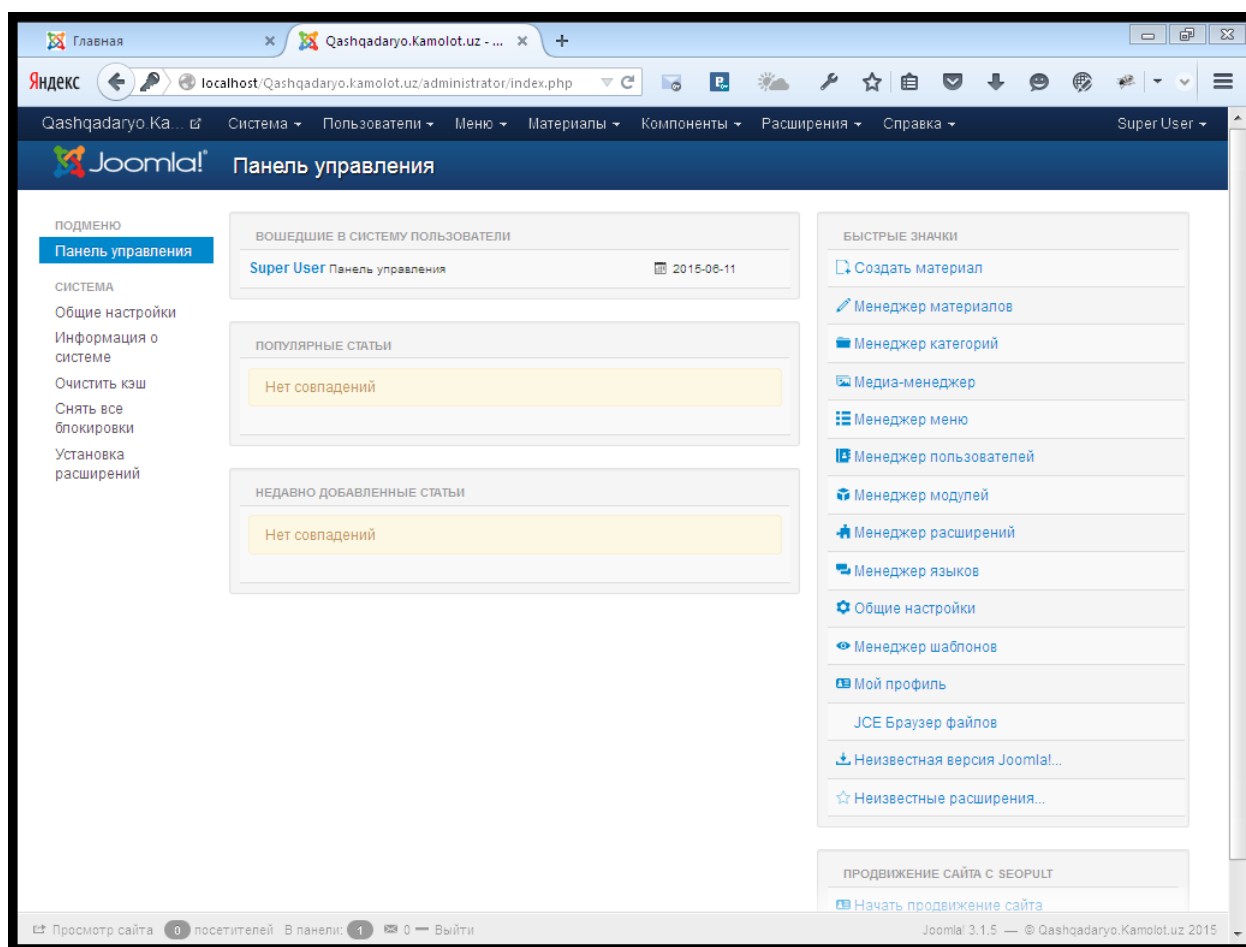

Biz bu saytni boshqarishimiz uchun administratorlig huquqiga ega bo`lishimiz kerak buning uchun brauzerning manziliga localhost/Qashqadaryo.kamolot.uz/administrator.Manzilini kiritamiz va login parolni yozamiz.

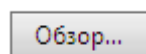
Administrator boshqaruv paneliga kirish

Aministrator boshqaruv paneli

Ko`rib turganingizdek ushbu holat yuzaga keldi. Web saytni ko`rinishi undan foydalanuvchilar ro`yxati, rasmlar, musiqalar, yangiliglar vaxokozolarni panel upravleniya bo`limi orqali boshqaramiz. Birinchi navbatda web saytning ko`rinishini ya`ni dizaynini ko`rib chiqamiz sababi undan foydalanuvchilarning e`tiborini uning ko`rinishi qiziqtiradi, joomla 3..1.5 maxsus shablonni internetdan yuklab olamiz va o`rnatish jarayonini ko`ramiz. Buning uchun boshqaruv panelidan расширения bo`limiga kiramiz va **Менеджер расширения** bo`limini tanlaymiz

tugmasini bosamiz shablonni joyini ko`rsatamiz, dasturimizga shablonni yuklab olamiz. Dastur bizga quyidagicha xabar beradi

Сообщение
Установка шаблона успешно завершена.

Endi dasturga shablonni o`rnatamiz buning uchun boshqaruv panelidan

Менеджер шаблонов

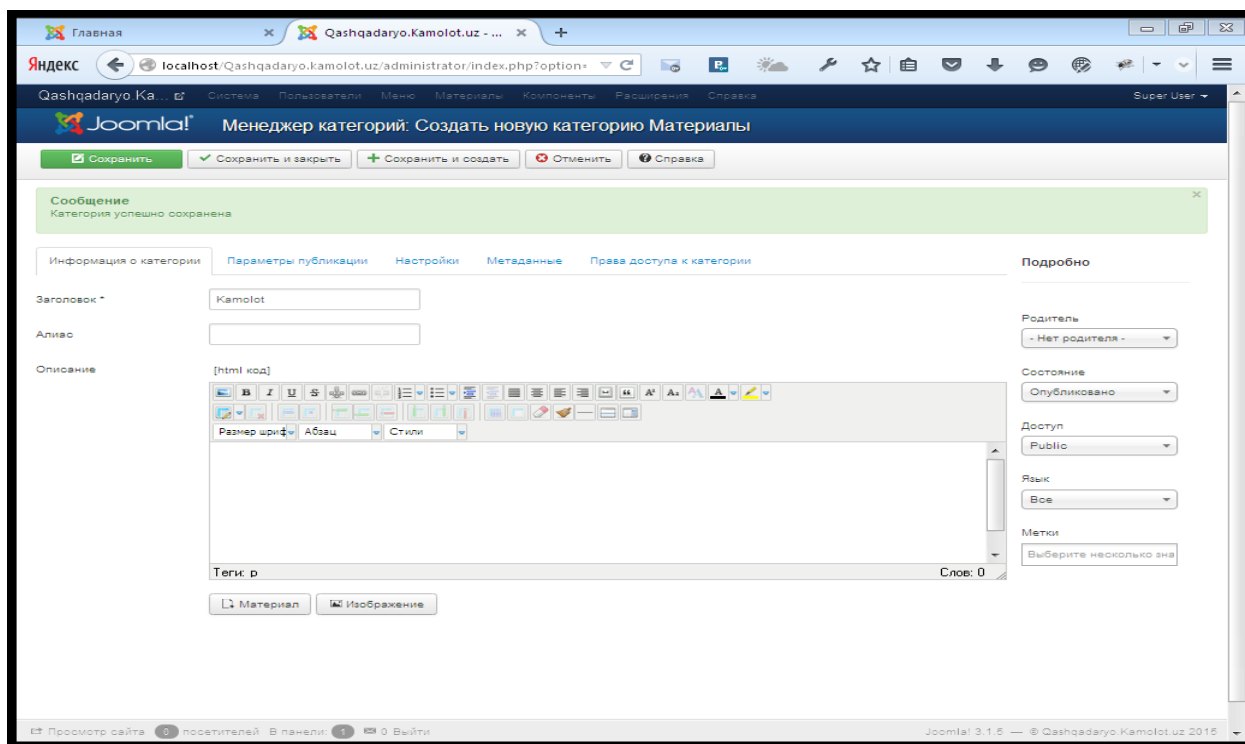
bo`limiga kiramiz

☐	Beez3 - Default	☐	☆	Сайт	Beez3	4
☐	blog_j - По умолчанию	☐	☆	Сайт	Blog_j	11
☐	Hathor - Default	☐	☆	Панель управления	Hathor	5
☐	isis - Default	☐	★	Панель управления	Isis	8
☐	isisredsoft - Default	☐	☆	Панель управления	Isisredsoft	10
☐	protostar - Default	☐	☆	Сайт	Protostar	7
☐	RSMetro - Default	☐	★	Сайт	Rsmetro	9

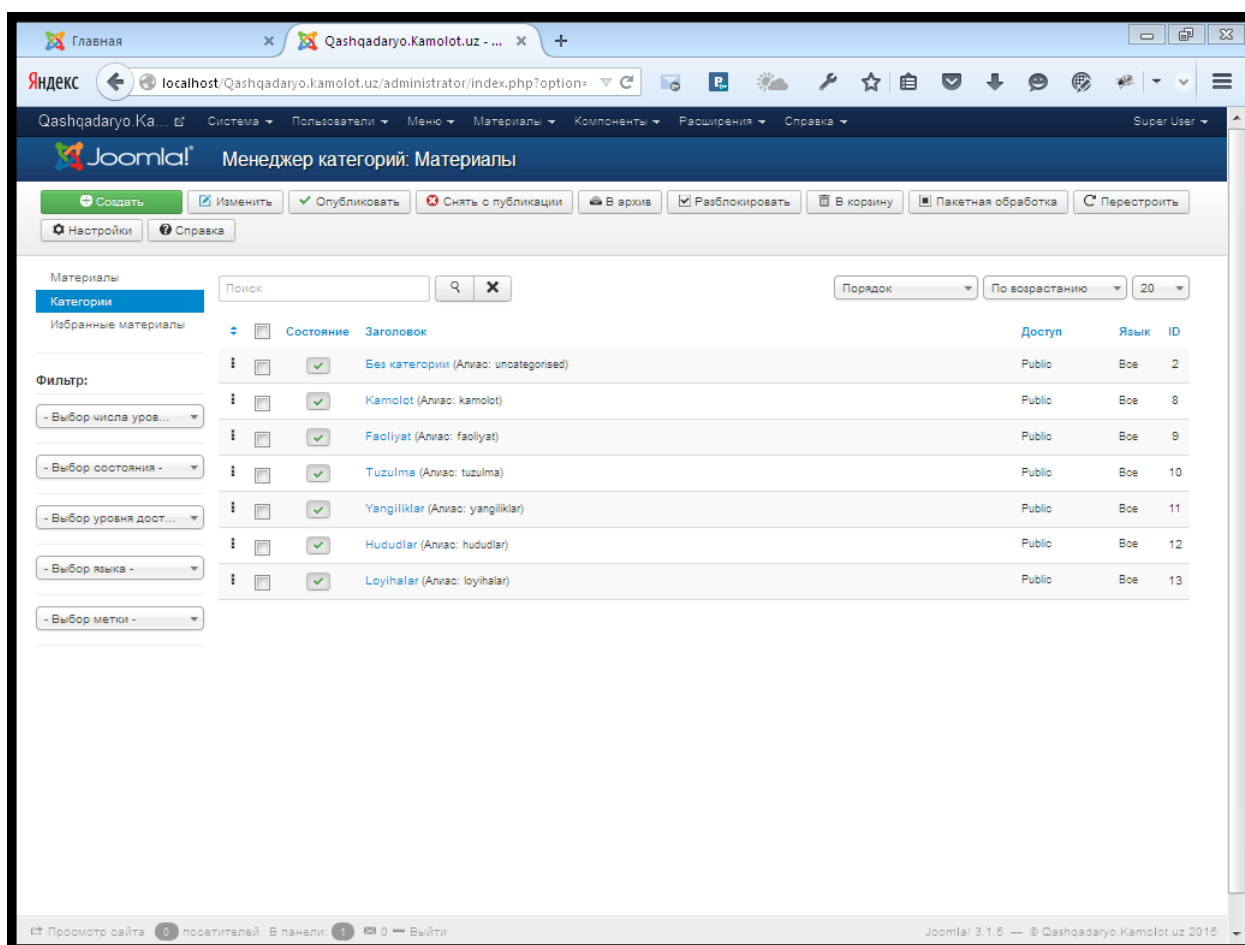
Quyidagi shablonlardan o`zimiz yuklab olgan shablonni ishga tushuramiz buning uchun blog_j shablonidagi yulduzchani belgilaymiz va bosh menyuga qaytib uni yangilaymiz

Ko`rib turganingizdek bizda bo`sh shablon hosil bo`li endi uni o`zimiz yaratayotgan saytga mos qilib to`ldiramiz, buning uchun yana boshqaruv paneliga murojat qilamiz. Boshqaruv panelidan **Менеджер категорий** [Создать категорию](#) bo`limiga kiramiz buyerda biz bosh menyu hamda uning bo`limlarini yaratamiz

Bo`limlarimiz quyidagicha ko`rinishga ega bo`ladi

Bo`limlarni bosh menyuga chiqarish uchun

Главное меню

ga kiramiz

Главная Qashqadaryo.Kamolot.uz - ...

Яндекс localhost/Qashqadaryo.kamolot.uz/administrator/index.php?option=

Qashqadaryo.Ka... Система Пользователи Меню Материалы Компоненты Расширения Справка Super User

Joomla! Менеджер меню: Создание пункта меню

Сохранить Сохранить и закрыть Сохранить и создать Отменить Справка

Подробно Дополнительные параметры Привязка модулей к данному пункту меню

Тип пункта меню * **Выбрать** Доступ Public

Заголовок меню * Главная страница Нет Да

Алиас Целевое окно Родитель

Состояние Опубликовано Не опубликовано В корзине Стиль шаблона - По умолчанию -

Ссылка Язык Все

Меню * Главное меню Примечание

Родительский элемент Корневой пункт меню ID 0

Порядок Настройка порядка будет доступна после сохранения

Просмотр сайта 0 посетителей В панели: 1 0 Выйти Joomla! 3.1.5 — © Qashqadaryo.Kamolot.uz 2015

Bu yerdan **Выбрать** tugmasini bosamiz Материалы bolimidan

Блог категории Отображает вводные части материалов в одном или нескольких столбцах.

ni tanlaymiz

Va quyidagicha to'ldiramiz

Главная Qashqadaryo.Kamolot.uz - ...

Яндекс localhost/Qashqadaryo.kamolot.uz/administrator/index.php?option=

Qashqadaryo.Ka... Система Пользователи Меню Материалы Компоненты Расширения Справка Super User

Joomla! Менеджер меню: Создание пункта меню

Сохранить Сохранить и закрыть Сохранить и создать Отменить Справка

Подробно Дополнительные параметры Привязка модулей к данному пункту меню

Тип пункта меню * Блог категории **Выбрать** Доступ Public

Выбор категории * Kamolot Главная страница Нет Да

Заголовок меню * Kamolot Целевое окно Родитель

Алиас Стиль шаблона - По умолчанию -

Состояние Опубликовано Не опубликовано В корзине Язык Все

Ссылка index.php?option=com_content&vie Примечание

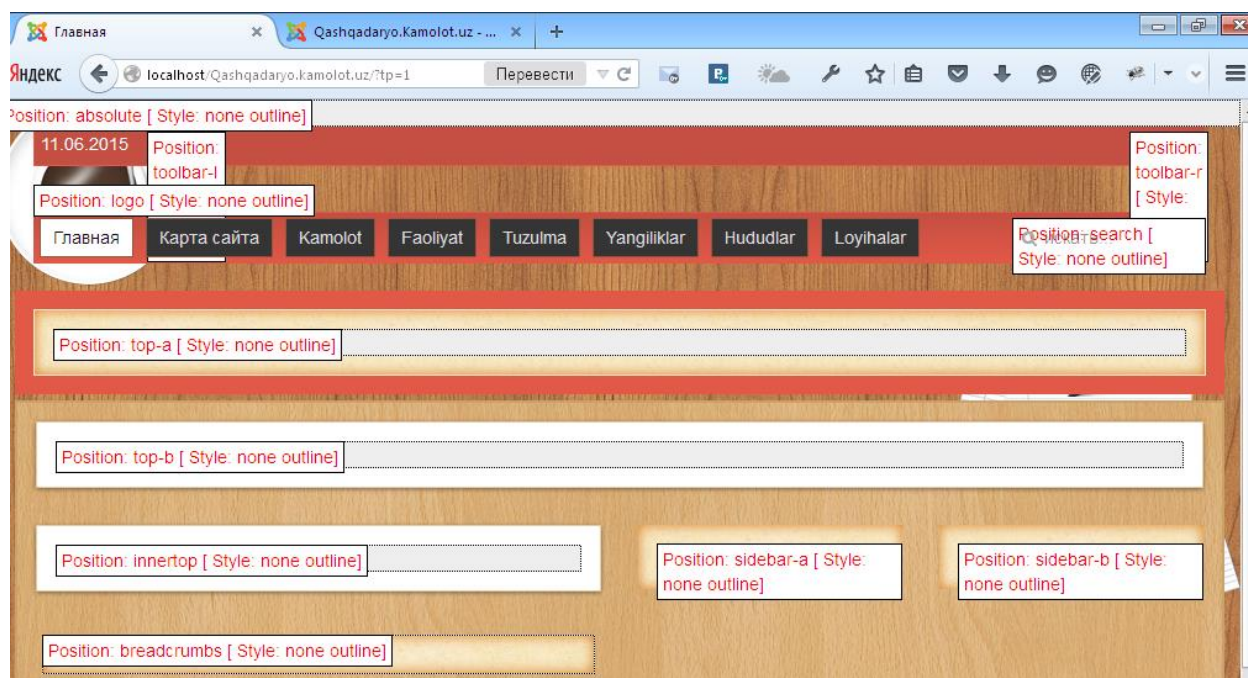
Меню * Главное меню ID 0

Родительский элемент Корневой пункт меню

Порядок Настройка порядка будет доступна после сохранения

Просмотр сайта 0 посетителей В панели: 1 0 Выйти Joomla! 3.1.5 — © Qashqadaryo.Kamolot.uz 2015

Barcha bo`limlarni tanlab bo`lgach bosh menyuga qaytamiz va uninh manziliga localhost/Qashqadaryo.kamolot.uz/?tp=1 manzilini kiritamiz

Bu yerda bosh menyuni qayerga joylashtirish pozitsiyasi ko`rsatilgan menyuni joyini tanlash uchun boshqaruv panelidan

 ga kiramiz va uning pozitsiyasini tanlaymiz

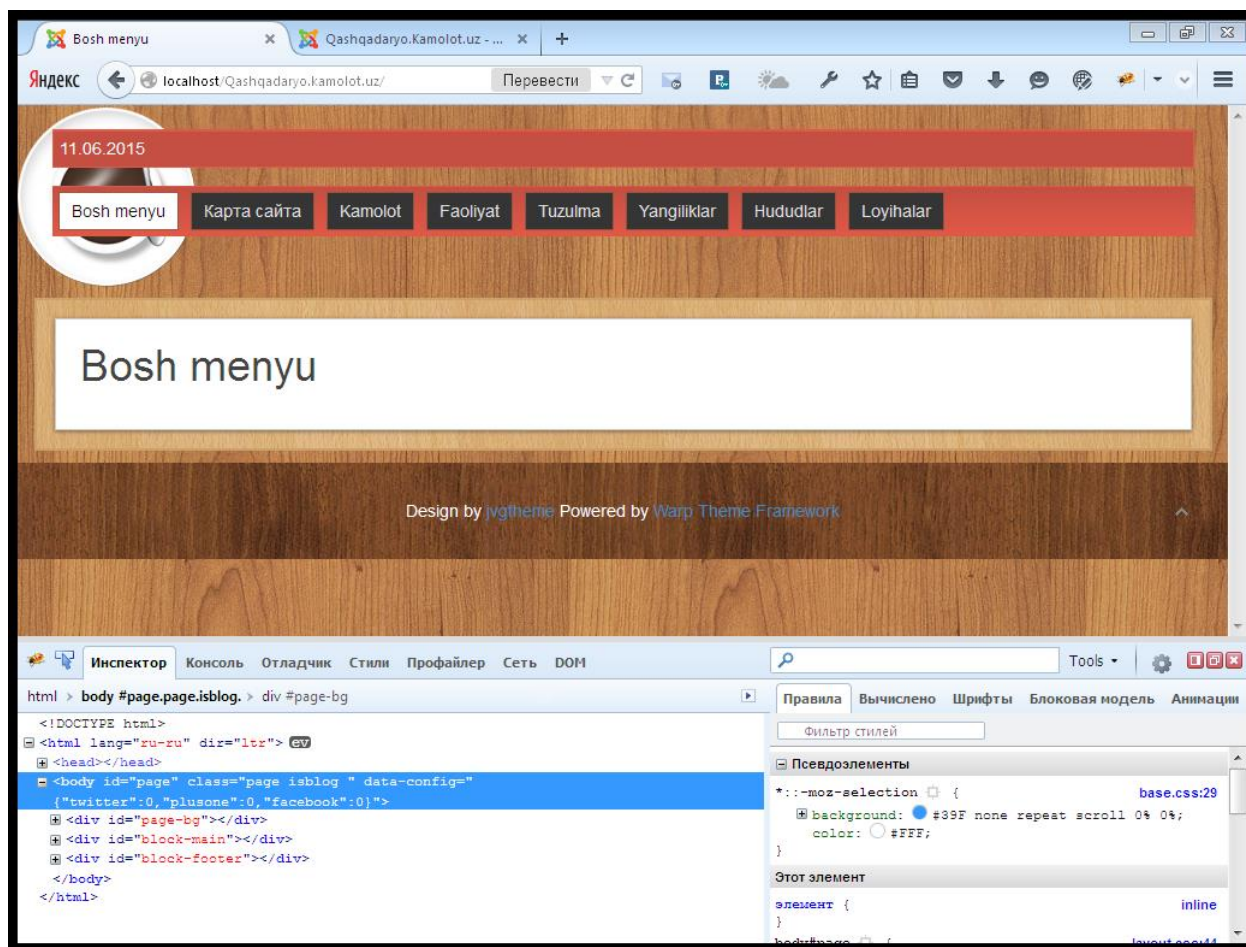
Позиция

Va saqlaymiz

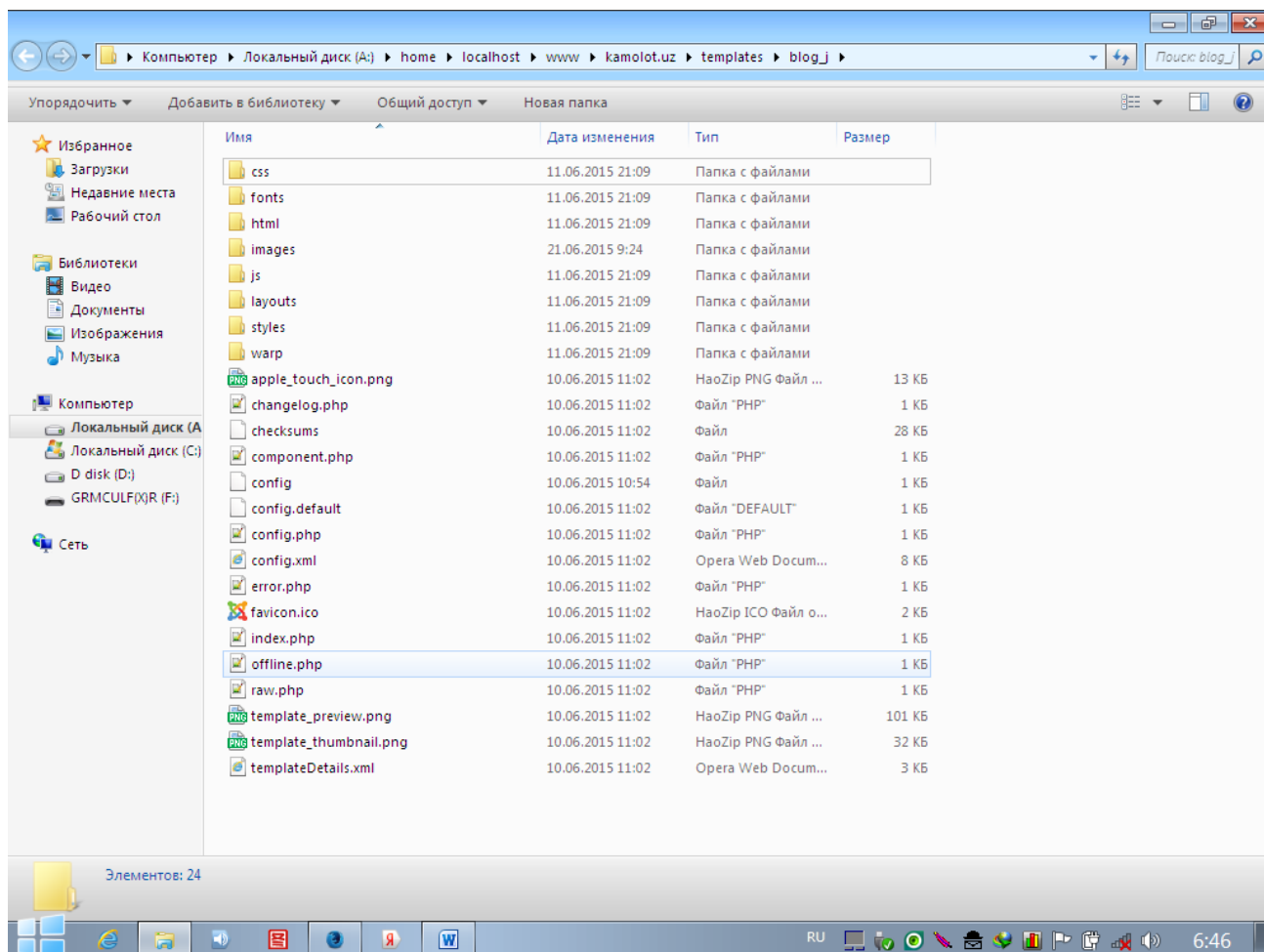

Endi esa saytimizning rangini ko`rinishini o`zgartiramiz buning uchun Denwer ma`lumotlar bazasidan rasmlarni o`zgartiramiz va shablonning yuziga qo`yish uchun html kodlarini o`zgartiramiz. Bunda bizga qo`shimcha dasturlar kerak bo`ladi ular biri FireBug dasturi bu dastur brovzer yordamida ishlaydi dasturni

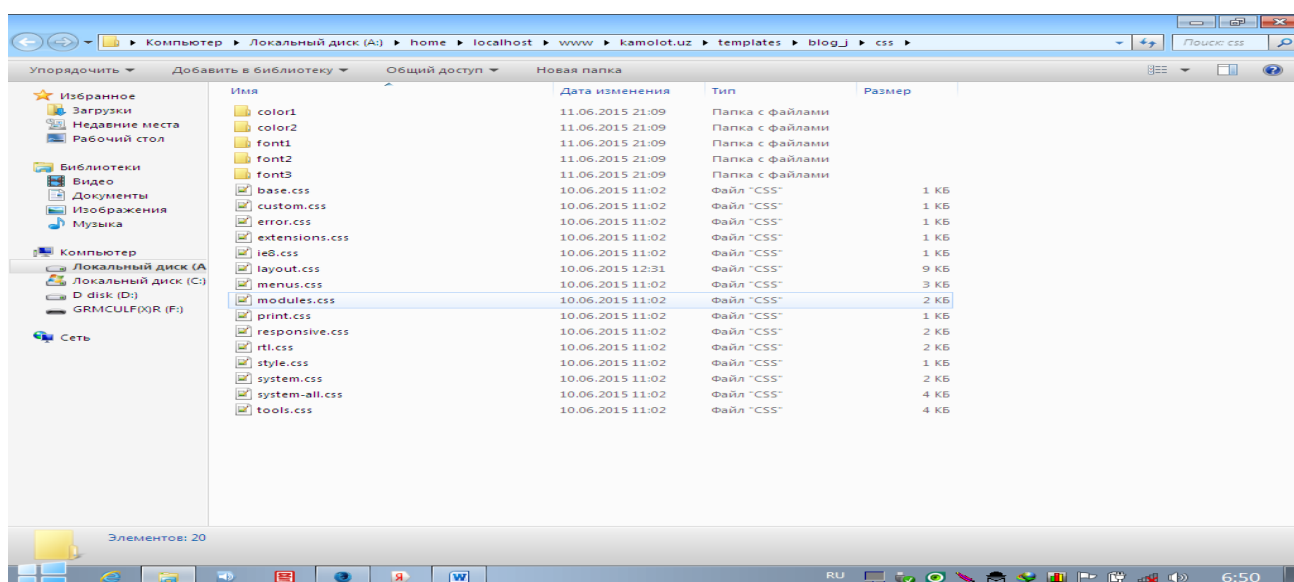
ishga tushirish uchun u sizning kompyuteringizga o`rnatilgan bo`lishi lozim astur quyidagi ko`rinishda bo`ladi

Bu yerdan siz saytning ko`rinishini o`zingiz xoxlaganday qilib olishingiz mumkin ya`ni HTML,css,php kodlarini o`zgartirish mumkin bu qanday qilinadi ko`rib chiqamiz.Buning uchun biz quyidagi manzil bo`yicha fayllarni ochib olamiz
A:/home/localhost/www/Qashqadaryo.kamolot.uz/templates/blog_j

Ko`rib turganingizdek buyerdan html,css,php,js da yozilgan kodlarni ochish mumkin

Saytning CSS kodlari

```
A:\home\localhost\www\kamolot.uz\templates\blog_j\css\layout.css - Notepad++
Файл Правка Поиск Вид Кодировки Синтаксис Опции Макросы Запуск TextFX Плагины Окна ?
template.config.php template.php layout.css menus.css base.css tools.css index.php index.php ru-RU.com_users.ini

190 .mod-box
191 {
192     background: #fff url("../images/wzorek.png");
193     -moz-box-shadow: inset 0 0 10px #E06F4A;
194     -webkit-box-shadow: inset 0 0 10px #E06F4A;
195     box-shadow: inset 0 0 10px #E06F4A;
196     border: 1px solid #F4EBD2;
197     text-shadow: 0 1px 0 rgba(253, 253, 255, 0.3);
198 }
199
200 #bottom-b
201 .mod-box
202 {
203     background: #fff url("../images/wzorek.png");
204     -moz-box-shadow: inset 0 0 10px #E06F4A;
205     -webkit-box-shadow: inset 0 0 10px #E06F4A;
206     box-shadow: inset 0 0 10px #E06F4A;
207     border: 1px solid #F4EBD2;
208     text-shadow: 0 1px 0 rgba(253, 253, 255, 0.3);
209 }
210
211 #block-bottom{margin-bottom: 5px}
212 #top-a
213 .module-title
214 {
215     text-align: center;
216     font-size: 20px;
217     line-height: 28px;
218     text-transform: uppercase;
219 }
220
221 #top-b
222 .module-title
223 {
224     text-align: left;
225     font-size: 20px;
226     line-height: 28px;
227 }

Cascade Style Sheets File length: 8371 lines: 280 Ln: 190 Col: 9 Sel: 0 UNIX ANSI INS
RU 6:52
```

```
A:\home\localhost\www\kamolot.uz\templates\blog_j\css\layout.css - Notepad++
Файл Правка Поиск Вид Кодировки Синтаксис Опции Макросы Запуск TextFX Плагины Окна ?
template.config.php template.php layout.css menus.css base.css tools.css index.php index.php ru-RU.com_users.ini

244 border-radius: 2px;
245 box-shadow: inset 0 0 0 1px rgba(255,255,255,0.1),
246 inset 0 1px 0 rgba(255,255,255,0.2),
247 0 1px 3px rgba(20,20,25,0.5);
248 border: 1px solid #E8CCA7;
249 color: #888
250 }
251
252 #top-b
253 .mod-box
254 { background: none repeat scroll 0% 0% rgb(255, 255, 255);
255     box-shadow: 2px 2px 2px 1px rgba(128, 128, 128, 0.1);
256     border: 1px solid #ddd;
257     -webkit-border-radius: 2px;
258     -moz-border-radius: 2px;
259     border-radius: 2px;
260     box-shadow: inset 0 0 0 1px rgba(255,255,255,0.1),
261     inset 0 1px 0 rgba(255,255,255,0.2),
262     0 1px 3px rgba(20,20,25,0.5);
263     border: 1px solid #E8CCA7;
264 }
265
266
267 #footer {color:#fff;}
268
269
270 #totop-scroller {
271     display: block;
272     position: absolute;
273     top: 0;
274     right: 0;
275     z-index: 1;
276     width: 20px;
277     height: 20px;
278     background: url("../images/totop_scroller.png") 50% 50% no-repeat;
279     text-decoration: none;
280 }

Cascade Style Sheets File length: 8371 lines: 280 Ln: 276 Col: 17 Sel: 0 UNIX ANSI INS
RU 6:54
```

Saytning PHP kodlari

```
A:\home\localhost\www\kamolot.uz\templates\blog_j\layouts\module.php - Notepad++
Файл Правка Поиск Вид Кодировки Синтаксис Опции Макросы Запуск TextFX Плагины Окна ?
template.config.php template.php layout.css menus.css base.css tools.css index.php index.php ru-RU.com_users.ini module.php

1 <?php
2 /**
3  * @package yoo_master
4  * @author YOOtheme http://www.yootheme.com
5  * @copyright Copyright (C) YOOtheme GmbH
6  * @license http://www.gnu.org/licenses/gpl.html GNU/GPL
7  */
8
9 // init vars
10 $id = $module->id;
11 $position = $module->position;
12 $title = $module->title;
13 $showtitle = $module->showtitle;
14 $content = $module->content;
15 $split_color = '';
16 $subtitle = '';
17 $title_template = '';
18
19 // init params
20 foreach (array('suffix', 'style', 'color', 'badge', 'icon', 'dropdownwidth') as $var) {
21     $$var = isset($params[$var]) ? $params[$var] : null;
22 }
23
24 // set default module types
25 if ($style == '') {
26     if ($module->position == 'top-a') $style = 'box';
27     if ($module->position == 'top-b') $style = 'box';
28     if ($module->position == 'bottom-a') $style = 'box';
29     if ($module->position == 'bottom-b') $style = 'box';
30     if ($module->position == 'innertop') $style = 'box';
31     if ($module->position == 'innerbottom') $style = 'box';
32     if ($module->position == 'sidebar-a') $style = 'box';
33     if ($module->position == 'sidebar-b') $style = 'box';
34 }
35
36 // test module styles here
37 //$style = '';
38 //$color = '';
```

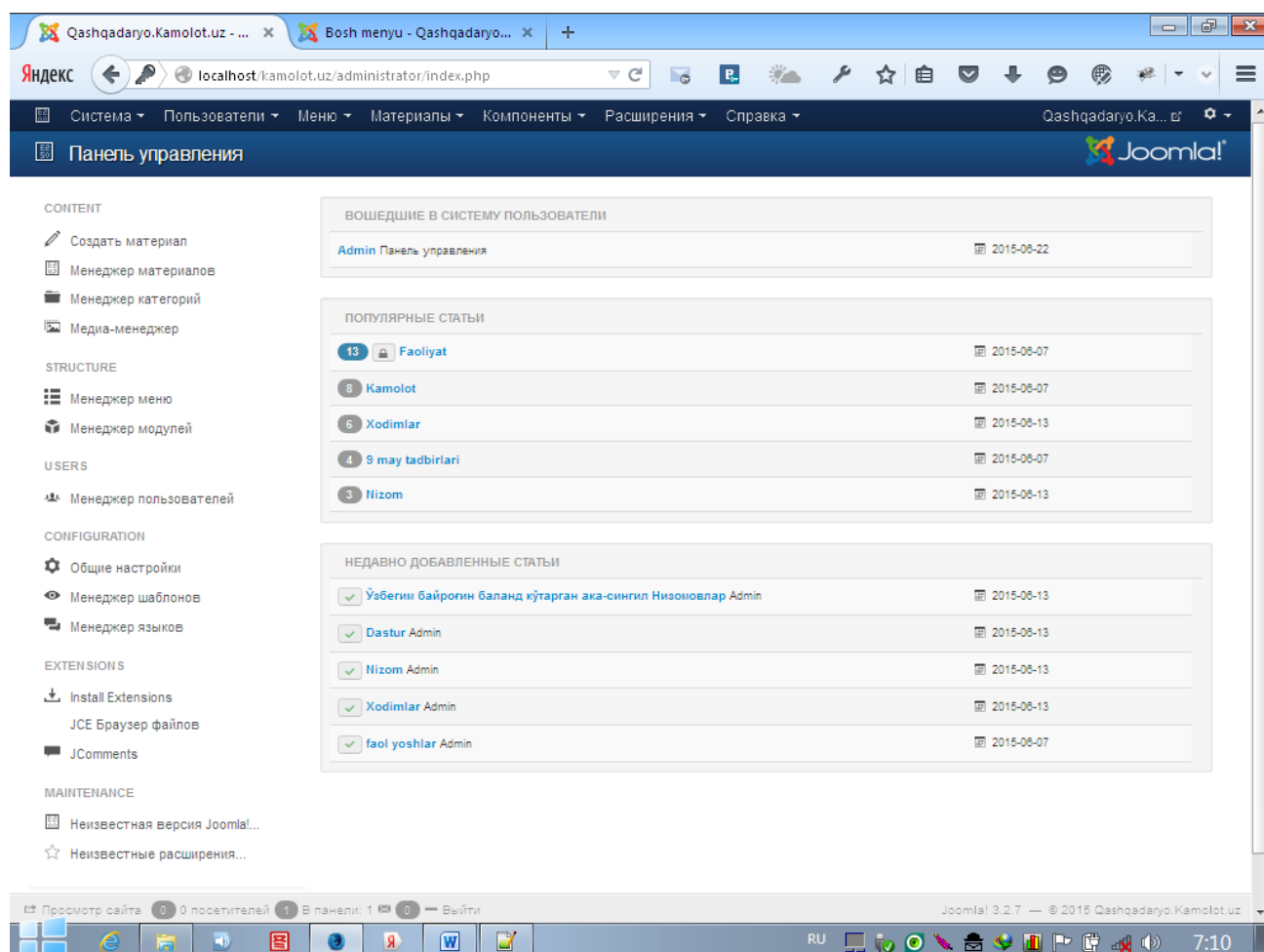
PHP Hypertext Preprocessor file length: 4369 lines: 154 Ln: 1 Col: 1 Sel: 0 UNIX ANSI INS 6:55

```
A:\home\localhost\www\kamolot.uz\templates\blog_j\layouts\template.php - Notepad++
Файл Правка Поиск Вид Кодировки Синтаксис Опции Макросы Запуск TextFX Плагины Окна ?
template.config.php template.php layout.css menus.css base.css tools.css index.php index.php ru-RU.com_users.ini module.php

20 <body id="page" class="page <?php echo $this['config']->get('body_classes'); ?>" data-config="<?php echo $this['config']->get('body_c
21
22 <div id="page-bg">
23 <div>
24
25 <?php if ($this['modules']->count('absolute')) : ?>
26 <div id="absolute">
27 <?php echo $this['modules']->render('absolute'); ?>
28 </div>
29 <?php endif; ?>
30
31 <div class="wrapper grid-block">
32
33 <header id="header" class="grid-block">
34
35 <?php if ($this['modules']->count('toolbar-l + toolbar-r') || $this['config']->get('date')) : ?>
36 <div id="toolbar" class="grid-block">
37
38 <?php if ($this['modules']->count('toolbar-l') || $this['config']->get('date')) : ?>
39 <div class="float-left">
40
41 <?php if ($this['config']->get('date')) : ?>
42 <time datetime="<?php echo $this['config']->get('datetime'); ?>"><?php echo $this['config']->get('actual_c
43 <?php endif; ?>
44
45 <?php echo $this['modules']->render('toolbar-l'); ?>
46
47 </div>
48 <?php endif; ?>
49
50 <?php if ($this['modules']->count('toolbar-r')) : ?>
51 <div class="float-right"><?php echo $this['modules']->render('toolbar-r'); ?></div>
52 <?php endif; ?>
53
54 </div>
55 <?php endif; ?>
56
```

PHP Hypertext Preprocessor file length: 5867 lines: 172 Ln: 20 Col: 9 Sel: 0 UNIX ANSI INS 6:56

Bu kodlardan foydalanib turli xil sohaga tegishli web saytlarni yaratish mumkin. Endi saytga yangi ma`lumotlarni, rasmlarni qanday joylashtirishni ko`rib chiqamiz

Менеджер материалов

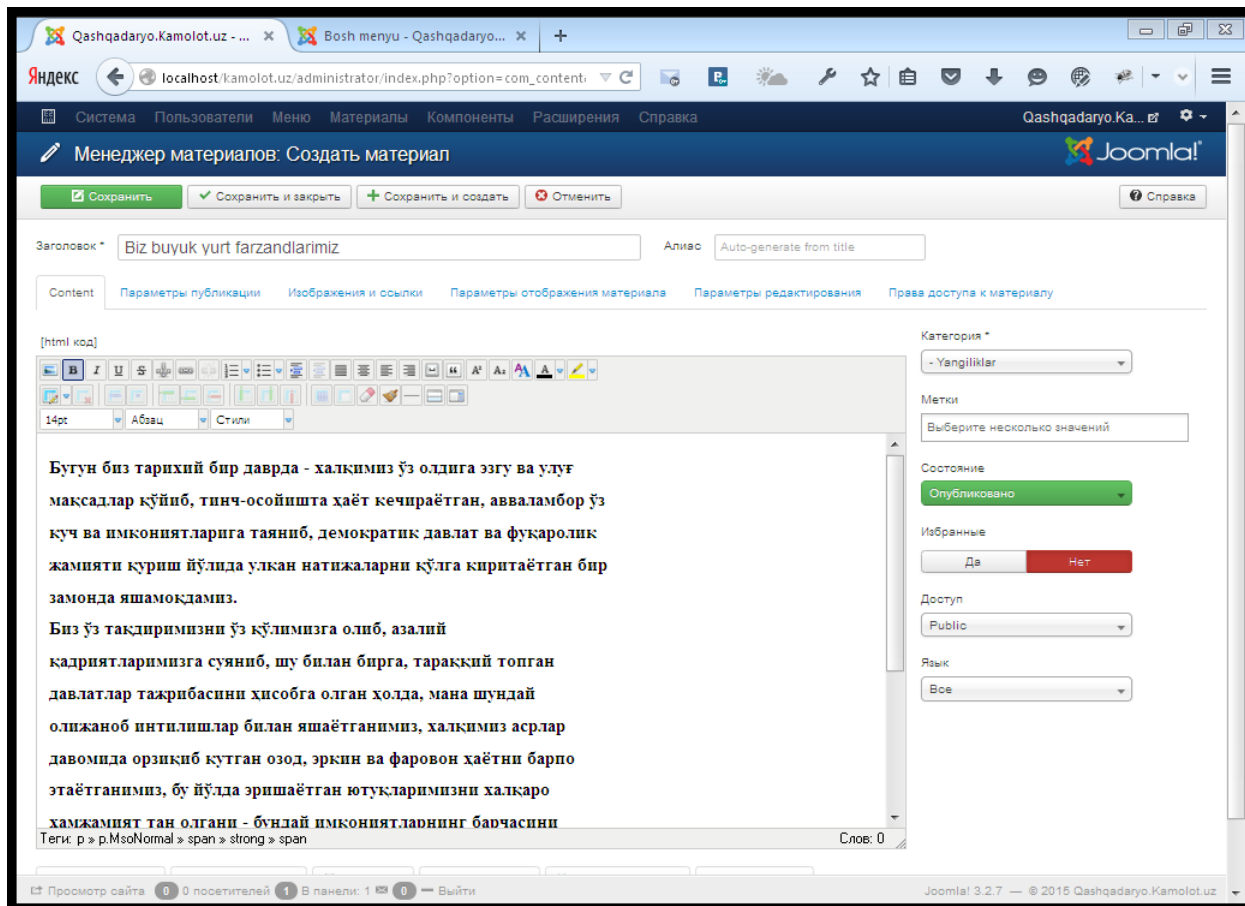
bo`limga kiramiz va

Создать

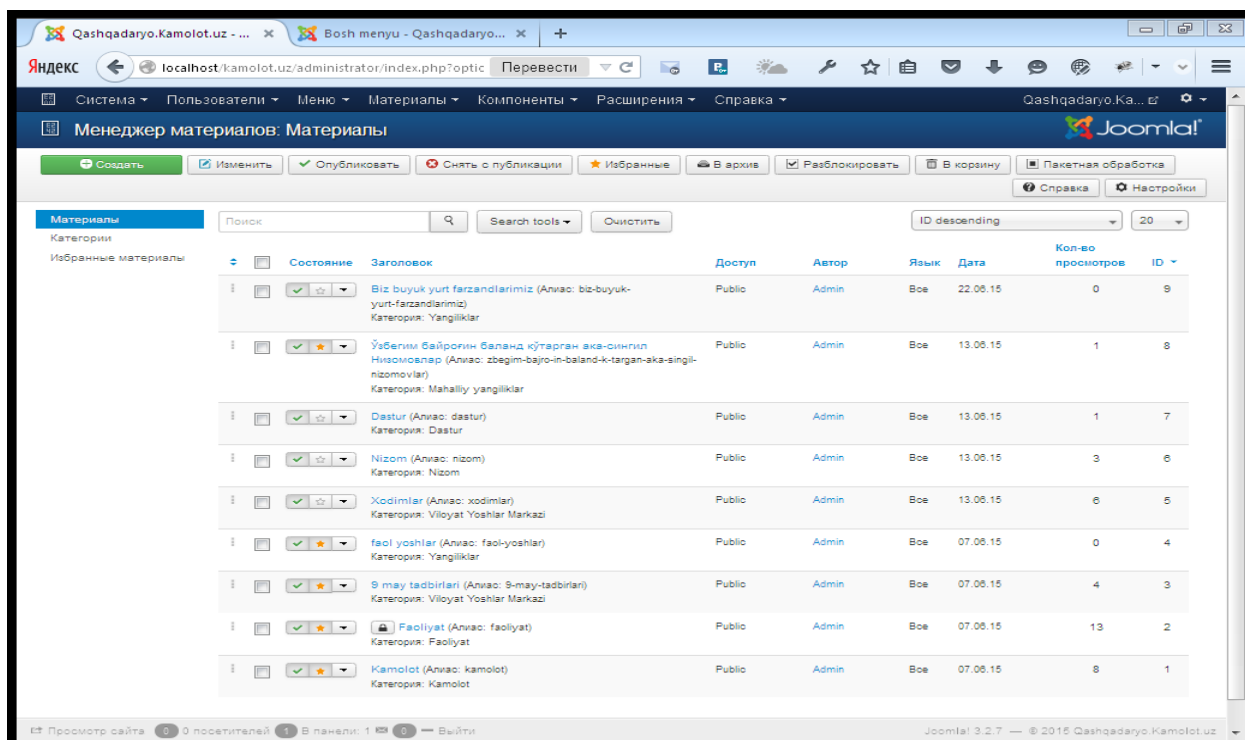
bolimini tanlaymiz

va hosil bo`lgan oynani quyidagi tartibda to`ldiramiz rasmda ko`rib turganingizdek xoxlagan word ma`lumotingizni kiritishingiz mumkin va kategoriya bolimidan bu ma`lumot qaysi kategoriyaga tegishli bo`lsa o`sha kategoriyani tanlaymiz (a rasm) va saqlaymiz yangi ma`lumotni saqlagandan keyin uni Bosh menyuga qo`shish uchun **Менеджер материалов** bolimiga kiramiz bub o`lim quyidagicha ko`rinishga ega bo`ladi (b rasm)

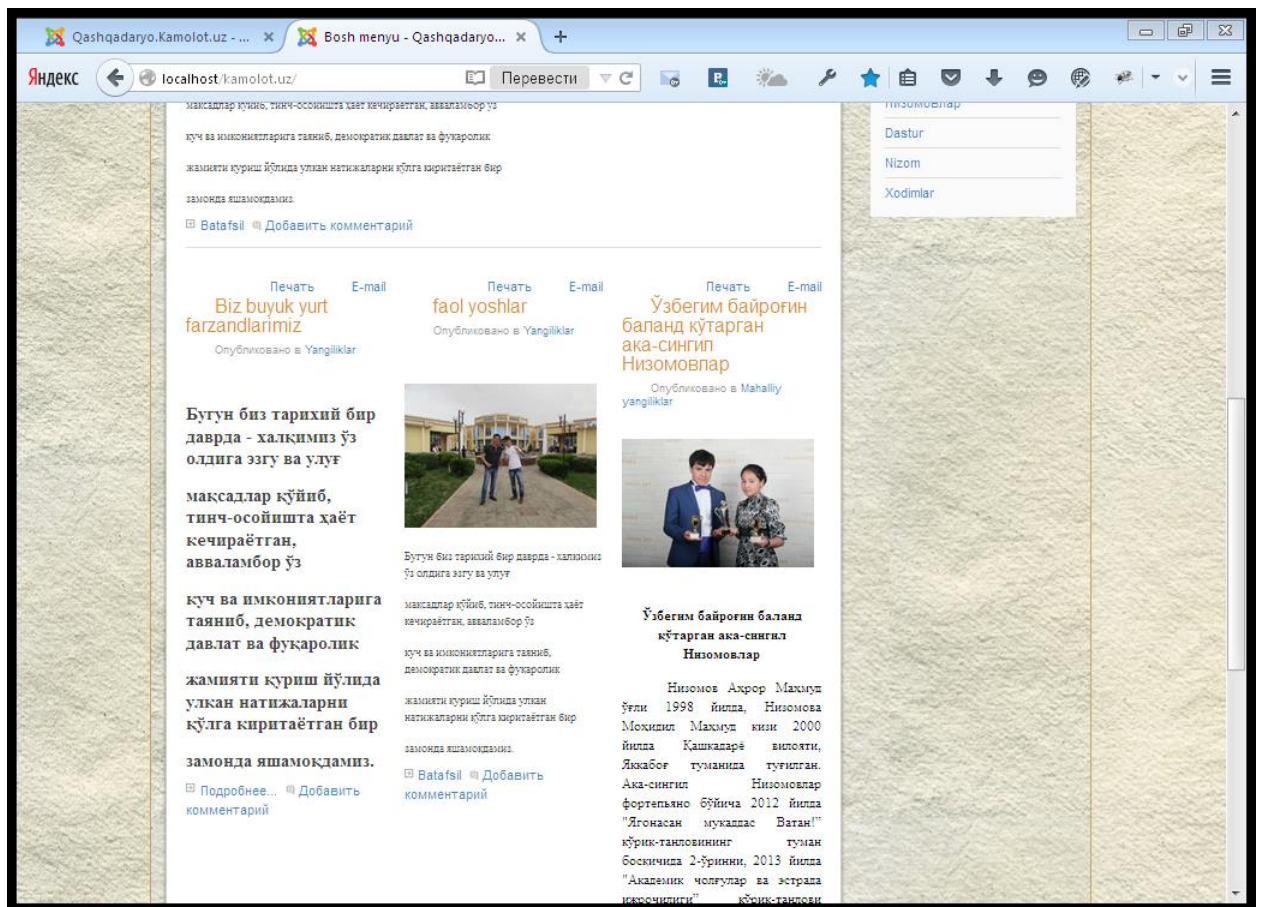
(a rasm)

(b rasm)

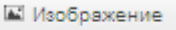

Bu yerdan yangi qoshilgan ma'lumotni tog'risidagi yulduzcha belgisini tanlaymiz va Bosh menyuga qaytib uni yangilaymiz

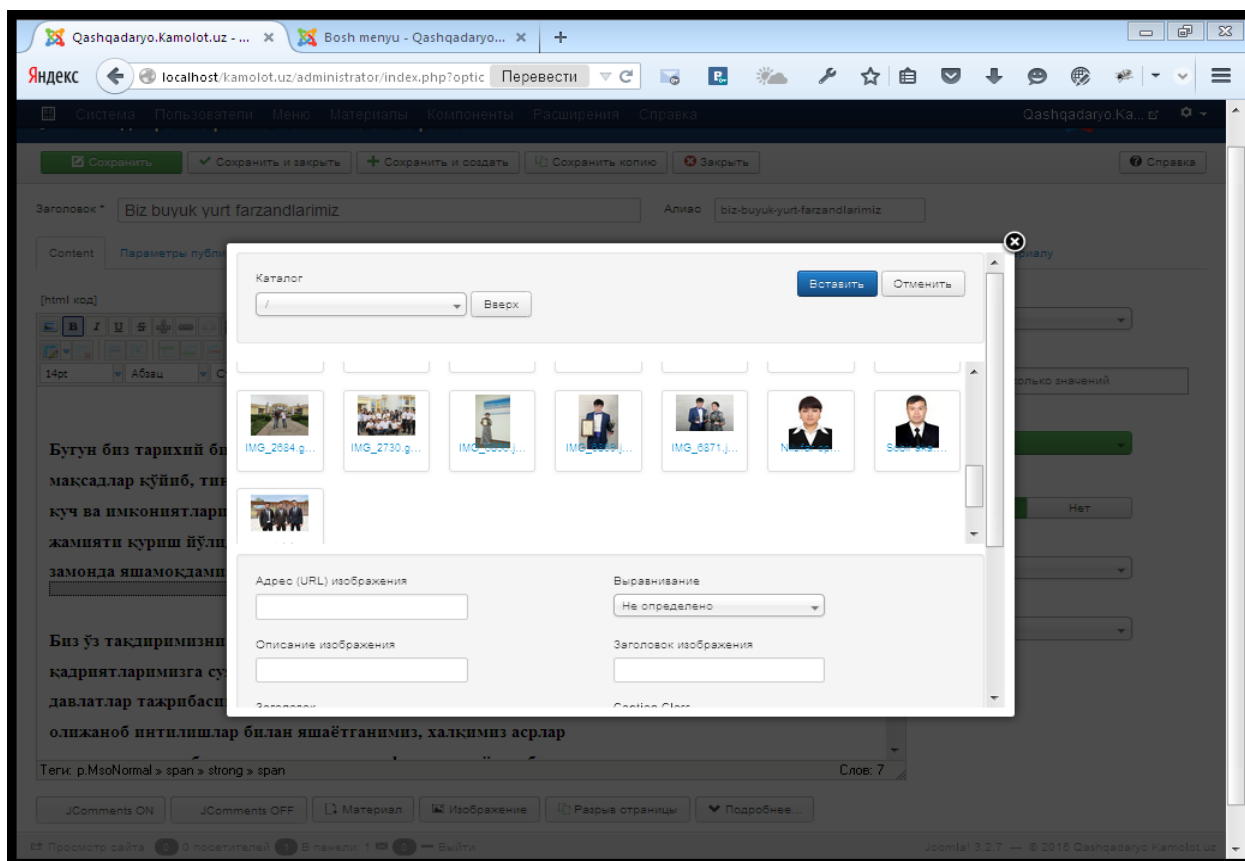

Endi shu yangi ma'lumotimizga rasm joylashtirishni ko'rib chiqamiz buning uchun bizga photoshop dasturi kerak bo'ladi. Tanlagan rasimimizni photoshop dasturi yordamida o'zimizga kerakli hajmga keltirib olamiz va saqlaymiz, saqlangan rasmni ma'lumotlar bazasiga joylaymiz buning uchun quyidagi manzilga kiramiz.

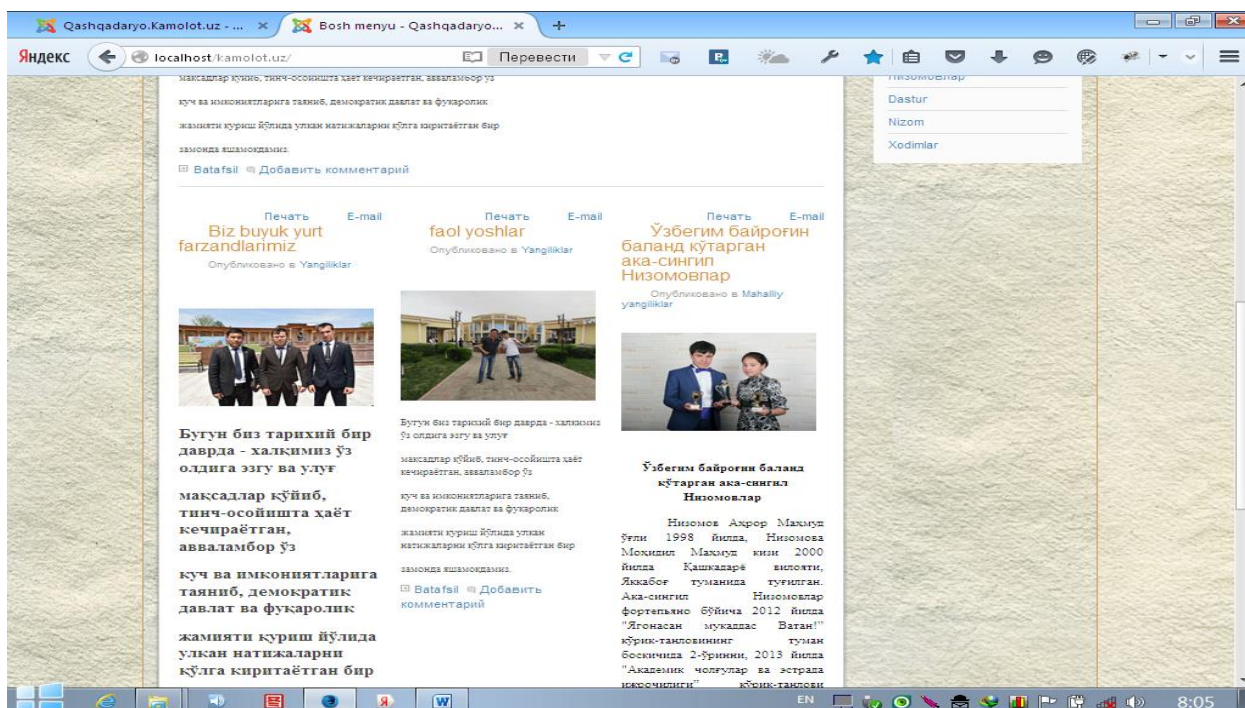
A//home/localhost/www/Qashqadaryo.kamolot.uz/img shu manzilga rasmni joylaganimizdan keyin yana boshqaruv paneliga kiramiz yangi qo'shilgan

ma'lumotimizni ochamiz (s rasm) va buyerdan bo'limini tanlaymiz va mavzuga oid rasmni belgilab bosh menyuga qaytib uni yangilaymiz (d rasm)

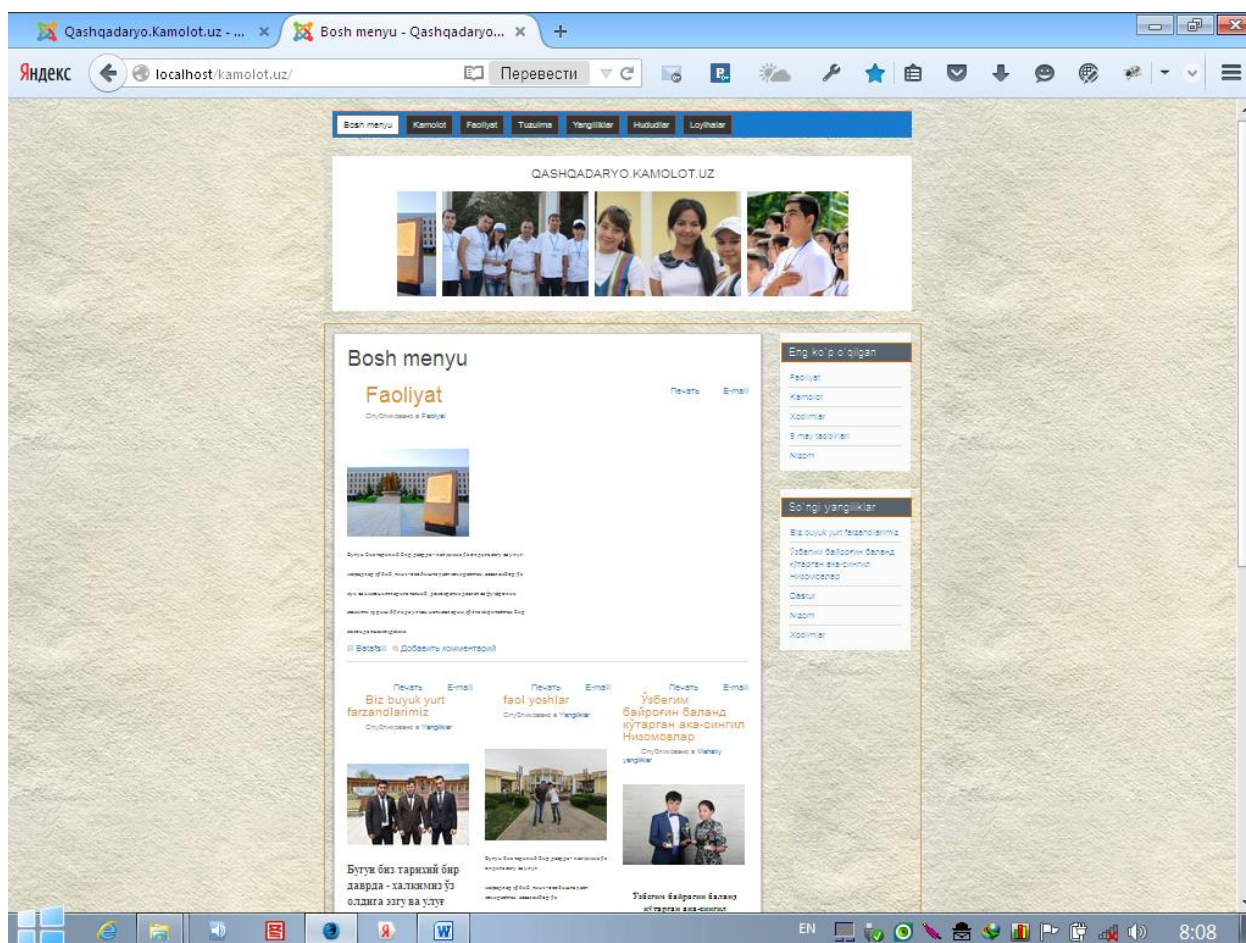
(s rasm)

(d rasm)

Saytning umumiy ko`rinishi

3 – BOB. HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI

3.1. Gipodinamiya (monotoniya) va ularning inson salomatligiga ta'siri.

Ish unumdorligini oshirish maqsadida aqliy va jismoniy qilinadigan mehnatni tashkil etilishini asosiy yo'nalishlari va formulalari.

Asab tizimlari kasallanishni keltirib chiqaruvchi omilardan himoyalash choralari. Insonning psixik faoliyatini me'yorda ushlab turish da shart- sharoitlarni to'g'ri tashkil etilishi. Asab tizimlarini kasalliklarini keltirib chiqaruvi holatlarini oldini oluvchi va umumiy sog'lomlashtirish ishlab chiqarish. Aqliy zo'riqishga va ish unumdorligini oshirish va ish mobaynida sog'liqni saqlash optimal shartlar ishlanmasi.

Odam hayotida juda ko'p ichki va tashqi faktorlar uchridi ular juda ko'p shunga qaramasdan bu faktorlarni ahamiyati bo'yicha juda ko'p turga bo'lish mumkin buni butun jahon sog'lig'ini saqlash tashkiloti amalga oshirgan 200 ta eng asosiy organiziga ta'siri faktorlardan birinchi to'rtlikni gipodinamiya egallaydi.

Gipodinamiya degani bu (*kam harakat*) ikkinchi faktor noto'g'ri ovqatlanish (ortiqcha vazin), uchinchi zararli (odatlar, alkagol qabul qilish, chekish va narkotik qabul qilish va boshqalar) to'rtinchisi noqulay ekologik holat hozirgi o'qush jarayoni o'quvchilarning faqat so'g'lig'iga tasir qilish bilan birga juda ko'p harakatni yuzaga keltiradi har bir odamning 50 - 60 % voqti odam harakati aktivligi bilan band bo'lishi kerak har bir o'quvchining o'z harakati bor yog'i 8 – 20 % ni tashkil qiladi juda ko'p tekshirishlar shuni ko'rsatadiki mavjud bo'lgan jismoniy tarbiya va uning dasturi bo'laning va o'smirning to'liq rivojlanishi uchun yanada rivojlantirish yangi usullar o'ylab chiqarish o'quvchilarning sog'lig'ini saqlash uchun juda ko'p mablag' va usillar kerak bo'ladi.

Ulug' fiziologik I.M.Sechenov etadiki odam organizimidan bironta vazifa yoqki harakat bilan bog'liq bo'lmagan.

Zamonaviy o'qish odamda emotsanal holat harakat aktivligi bilan kechmaydi. Gepokeniziya kuchni va chidamlilikni muskullarining qizil va oq tolalararini

mushakklarining og'irligining harakat kardinatsiyasini buzilishiga olib keladi. Shuning natijasida funksiyanal o'zgarishlar yuzaga keladi. Masalan yurak urishining tezlashishi qon aylanishi qaqiqanili hajmi kamayishi umumiy organizimgagi qoning umumiy kamayishi qon tomirlarining hajmining qisqarishi.

Organizimdagi qon aylanishi sekinlashi gepokineiziya kasaliklar bilan bog'liq kasalarga yurak qon tomir sistemasi asab, oshqozon ichak sistemasi buzilishi suyak, muskul va tog'oy o'zgarishlar kiradi.

Makatab o'quevchilari va talabalarining kam harakatliligi ularda juda ko'p yurak qon tomir nafas ko'rish sistemasi umurtqa pog'onasi qiyshayishi semizlik aqliy fikirlashi kamayadi.

Oliy oquv yurtagi talabalarni satsiyal soronoma o'tkazilganda 80 % talabalar bir sutkada 15 soat o'tirishi ma'lum bo'ldi ularning uhlashi 7 soat shundan kelib chiqib etishi mumkinki ularning harakat qilishiga bor yo'g'i sutkasiga ikki soat qoladi shuni ko'rib etish mumkinki 80 % talabada gipodinamiya. Shu sababli talabalarda har hil kasaliklar ko'p kuzatiladi.

Bor yo'gi talabalarining 6 % sport bilan shug'ulanadi, ertalabki badan tarbiya mashlqlari bilan esa 9 % talaba shug'lanadi. Jismoniy sog'lomlashtirish markazining ma'lumotiga ko'ra ohirgi voqtda juda ko'p talabalar jismoniy tarbiya darsidan tibbiyot hodimlari tamonidan to'liq ozot qilingan.

FOTS kavedrasida yuqoridagi masalalar boyicha har bir talabani sog'lig'ini kompleks baholash bo'yicha programma ishlab chiqildi. Bu programma yordamida har bir talabaning sog'lig'i boyicha pasport tuziladi shu pasport bo'yicha har bir talabaning jismoniy sog'lig'iga to'g'ri keladigan harakatli jismoniy mashlqlar ishlab chiqilgan, talabalarining fots kafedrasida sog'lig'i analiz qilinganida birinchi kurslar ichida 95 % talabaning shikoyati organizimning quvati kamayganligi, (holsizlik, ko'p uhlash, bosh og'riq, tez charchash va boshqalr) kuzatiladi 52 % shikoyati esa rematit kasalik harakterida yani oyoq va qol , bo'yin,

bel, yelka qisimlaridagi o'g'riqqa, 40 % talaba esa oshqozondagi og'riqqa shikoyat qiladi.

Bu holatda organizimni yaxshilash uchun jismoniy tarbiya spot rivoji juda katta rol oynimidi buni natijasida talabalarning sog'lig'i yaxshilanadi hozirgi payitda oliy o'quv yurtlarida 1- 3 kursgacha haftasiga 2 – 4 soat jismoniy tarbiya darsi o'tkazilmoqda bu juda kam organizimning meyorida ishlashi uchun 1 kunda kamida 2 soat jismoniy harakat bilan shug'ulanish kerak.

Hozirgi payitda shu sababliy talabalar va har bir korxonalar ishchilar o'rtasida spartakiyadalar o'tkazib turiladi. Lekin bularning hammasi kam harakat, o'qituvchi va talabalar uchun kam.

Monotoniya bu (birhil ish) bu jismoniy shahsning har kuni bir hil ish bilan shug'ulanishiga etiladi. Odam arganizimi manatoniya o'rganib qoladi.

Gepokeniziya bu odamning harakat aktivligining chegaralanishi.

Gepodenamiya bu odamning muskul ishlash kuchini chegaralanishi.

Organizim har kuni bir hil mehnat bilan gepokiniziya va geponenamiya faktori organizomda manatomiyaning rivojlanishiga olib keladi.

Bir hil mehnat turining asosiy ko'rsatkichlariga quyidagilar kiradi.

- ish usullarining oddiyligi.
- ishlash tsiklining uzoqmasligi.
- yuqori darajada bir hil ishning qaytarilishi.
- ijodiy elementlarning yo'qligi.
- bir hil aniq harakat.
- majburiy ritm va temp.
- ishining bajarilishligi hqida ma'lumot yoqligi.
- intellektual emotsional qiyinchiligi yoqligi.
- yengil va orta jismoniy og'irlik.

- harakat kamligi.

Buni gipodinamiya gepokiniziyaga olib keladi.

- doyimiy shovqin.

- luminenestsent lampalarining strogoskopik tasiri.

- ish harakati bo`shlig`i chegaralanishi.

- izolyatsiya.

Har bir odam har kuni bir hil ish bajarish jarayonida psixologik va fiziologik tasvirlarga uchirdi. Bu o`z o`rnida monotoniya holati rivojlanishiga olib keladi.

Har bir odam uchun monotoniya organizimning psihofiziologik aktivligini pasayishiga olib keladi.

- Tetiklik darajasi pasayishi.

- simptik va vegetatif asab sistemasining tonusini pasayishi (puls kamayishi qon bosimining pasayishi).

- sklet muskularining tonusini pasayishi.

Monotoniya holati ishchi harakatning yomonlashi bilan harakatlanadi ishning samarasining pasayishi hatolari ko`payishi kuzatiladi odamning prafisiyonallik foliyati parametri pasayada va umumiy ish faoliyati pasayishi bu holatni asosiy tolqin simon omilari bor bu holat voqti – voqti bilan o`zgarib turadi ish foliyati kuchayishi yoki kamayishi bu inergetik, pisihologik, funksional resurslarga bog`liq.

3.2. Ishlab chiqarish muhitida mikroiklimni inson salomatligiga ta'siri

Ishlab chiqarish zonalari ob-havo sharoitini havoning quyidagi ko'rsatgichlari belgilaydi:

1. Havoning xarorati graduslarda o'lchanadi;
2. Havoning nisbiy namligi foizlarda aniqlaniladi;
3. Havo bosim R mm simob ustuni yoki Paskal bilan o'lchanadi;
4. Ish joylardagi havo harorat tezligi m/sek o'lchanadi.

Bulardan tashqari ob-havo sharoitiga ta'sir qiluvchi ishlab chiqarish omillari ham mavjud, bular har xar xil mashina mexanizmlari va ishlov berilayotgan material yuzalaridan tarqaladigan issiqlik nurlari bo'lib havo haroratini oshirishga olib keladi.

Bu omillar ta'siridan hosil bo'ladigan ishlab chiqarish zonasidagi havo muhitini sanoat mikroiklimi deb ataladi.

Ishlab chiqarishda xonalarga qo'yiladigan mikroiklimining gigiyenik normalari.

Ishlab chiqarish mikroiklim normalari mehnat xavfsizligi standartlar tizimi "Ish zonasi mikroiklim" me'yorlariga asosan belgilangan. Ular gigiyenik, texnik va iqtisodiy negizlarga asoslangan.

Sanoat korxonalridagi xonalar, yil fasllari va ish toifasiga qarab, ulardagi harorat, nisbiy namlik va havo harakatining ish joylari uchun ruxsat etilgan normalarida belgilangan.

Ish toifalari quyidagicha belgilaniladi:

I toifa yengil jismoniy ishlar - o'tirib, tik turib yoki yurib bajriladi, biroq muntazam jismoniy zo'riqish yoki yuk ko'tarishni talab qilmaydi, energiya sarfi soatiga 150 kkal (172J) ni tashkil qiladi. Bunga tikuvchilik, aniq asbobsozlik va shu kabi ishlar kiradi;

II toifa o'rtacha og'rilikdagi jismoniy ishlarga - soatiga 150-250 kkal (172-293J) energiya sarflanadigan faoliyat turlari kiradi. Bunga doimiy yurish va og'ir

bo'lmagan (10 kg gacha) yuklarni tashish bilan bog'liq bo'lgan ishlar kiradi. Masalan yig'uv- to'qish ishlari, mexanik –yig'uv, payvandlash tsexlaridagi ishlar kirad;

III toifadagi og'ir jismoniy ishlar- muntazam jismoniy jo'riqish, xususan og'ir yuklarni muttasil bir joydan ikkinchi joyga ko'chirish va ko'tarib yurish bilan bog'liq ishlar kiradi. Bunga energiya sarfi soatiga 250 kkal dan yuqori bo'ladi. Bunday ishlar temirchilik, quyuv va boshqa qator tsexlarda bajariladi.

Harorat, nisbiy namlik va xavo xarakatining tezligi me'yordagi va yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan miqdori ko'rinishida normalanadi. Me'yoriy miqdor deganda odamga uzoq muddat va muntazam ta'sir etganda tashqi muhitga moslashuv reaksiyalarini kuchaytirmasdan organizmning normal faoliyati va issiqlik holatini saqlashini ta'minlaydigan mikroiklim ko'rastgichlarining yig'indisi tushunilib, ular issiqlik sezish mutadilligini vujudga keltiradi va ish qobiliyatini oshirish uchun shart -sharoit hisoblanadi. Yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan mikroiklim sharoiti organizm faoliyatini va issiqlik holatidagi o'zgarishlarni, fiziologik moslanish imkoniyatlaridan chetga chiqmaydigan tashqi muhitga moslanish reaksiyalarini kuchayishini bartaraf etadigan va tez normaga soladigan mikroiklim ko'rsatishlarining yig'indisidir. Bunda sog'lik uchun xatarli holatlar vujudga kelmaydi, biroq kayfiyatning yomonlashuvi va ish qobiliyatining pasayishi kuzatilishi mumkin.

Inson hayoti xavoning ahamiyati juda kattaligi ma'lum. Uning kimyoviy tarkibi, fizikaviy xususiyatlari va tarkibidagi har xil moddalarning bo'lishi, havodan nafas olish, mehnat qilayotgan kishilar uchun juda muhim. Chunki havoning tozaligi inson salomatligini saqlovchi muhim omil hisoblaniladi

Yer atmosferasi quruq havo bilan ma'lum miqdordagi suv bug'laring aralashmasidan tashkil topgan. Ma'lumki havodagi gazlardan eng muhimi kisloroddir.

Havo holati uning bosim, zichligi, harorati, absolyut namlik, namlik sig'imi, nisbiy namlik, issiqlik sig'imi va boshqalar bilan belilaniladi.

Shamollatish usullari. Korxonalarni loyihalashda iqlim sharoitini, quyosh nurlarini tushush holatini va xonalrdagi jihozlarni to'g'ri joylashtirish masalalari to'g'ri hal qilingan bo'lsa, shamollatish vositalrini o'rnatish shunchalik oson bo'ladi. Shamollatish vositalarini o'rnatishda shamollatish sxemasining iqtisodiy kam xarajat bo'lishi bilan birga, iloji boricha kam metall sarf qiliadiganini tanlash zarur.

Ishlab chiqarish binoalarida mikroiklimni saqlab turish uchun ya'ni toza havo uchun ventelatsiya bilan ta'minlash kerak bo'ladi. Ventilatsiyaning keng qo'llaniladigan turi tabiiy umumiy ventilatsiya (aeratsiya) xilidir. Yana mexanik ventilatsiya xillari mavjud(oqimli, so'rib oluvchi, oqimli-so'rib oluvchi, konditsionerli)

Korxonalardan ajaralib chiqayotgan zararli moddalar faqat issiqlik bo'lsa, undaalmashtirilayotgan havoning hisoblanadigan miqdori:

$$G_1=Q/0.24(t_1-t)$$

Bu yerda,

G_1 - chiqarib tashlanishi kearak bo'lgan havo miqdori, kg/s:

Q - ortiqcha issiqlik;

t_1 - chiqarilib yuborilayotgan havoning harorati;

t - havo oqimining harorati.

Havodagi ortiqcha namlikni yo'qotishda quyidagi formuladan foydalaniladi:

$$L=G/(d_1-d)p$$

Bu yerda,

L - havo oqimining hajmi m^3/g ;

G - binodagi suv bug'larining massasi g/s;

d₁- chiqarib yuborilayotgan havodagi namlik g/kg;

d - tashqi havodagi namlik miqdori g/kg.

Havodagi gaz holidagi zararli moddalarni yo'qatishda quyidagi formuladan foydalaniladi:

$$L=K/K_{ch}-K_{oq}$$

Bu yerda:

K - binoga tarqaluvchi zararli moddalarni massasi mg/s;

K_{ch} - chiqarilib yuborilayotgan zararli moddalarning konsentratsiyasi mg/s;

K_{oq}- havo oqimidagi zararli moddalar konsentratsiyasi mg/s.

K_{ch} ning kattaligi REK teng yoki kamroq bo'lishi kerak. **K_{oq}** ning kons. esa sanitariya normalaridan kamroq bo'lib ruxsat etilgan kons. 0.3 dir.

Tabiiy shamollatish tashqaridan bino ichiga kirgan sovuq havo bino ichidagi issiqlik hisobiga issiqlik qabul qilib, isigandan keyin hajmi kengayadi va yengillashib binoning yuqorisiga qarab xarakatlanadi va truba orqali tashqariga chiqib ketadi. Bu xodisa **aeratsiya** deb ataladi.

Mexanizmlar ishlagan vaqtda o'zidan ko'p issiqlik ajratib chiqaradi va bu issiqlikni tabiiy shamollatish yo'li bilan chiqarib yuborish iqtisodiy samara beradi. Bunda asosiy e'tiborni havoni kirish va chiqish joylarini ta'minlashga qaratilgan. Ma'lumki issiq havo yuqoriga qarab sovuq havo pastga qarab yo'naladi. Shuning uchun ko'p issiqlik ajralib chiqadigan xonalarda sovuq havoni poldan 4m balandlikdan berish maqsadga muvofiqdir. Sovuq havo pastga yo'nalishida issiq xavo bilan aralashadi, isiydi va vujudga kelgan tabiiy oqimlar xarakatiga qo'shilib uzluksiz harakat hosil qiladi. Bu uzluksiz harakat davomida oqimlarga yangidan-yangi miqdorlar qo'shilishi natijasida yuqori to'siqlar tomon yunaladi va bir qismi tabiiy shamollatish tirqishidan tashqariga bir qismi sovib yana pastga tushadi va bu bilan xonadagi xavoni aylanma xarakatini kuchaytirishga o'z

xissasini qo'shadi. Shunday qilib binolarning ichida havo harakatlarining tutash oqimlari vujudga keladi.

Tabiiy shamollatishni hisoblashda, asosan ma'lum isish hisobiga yengillashib, binoning yuqori qismida yig'ilgan ortiqcha bosimni biron-bir havo chiqarib yuborish joyidan tashqariga yo'naltirish mo'ljallangan.

Ortiqcha bosim balandlik hisobiga hosil bo'lganligidan uni quyidagicha ifodalash mumkin:

$$P=H(\gamma-\gamma)$$

Bundan tashqari, tabiiy havo almashinish shamol ta'sirida bo'lishi mumkin. Agar bino shamol uriladigan tomondagi bosim shamol hisobiga bir muncha ijobiy bo'lsa, shamol urmaydigan tomonda bosim salbiy yo'nalishda bo'lsa unda quyidagi formula orqali ifodalash mumkin:

$$\Delta P=P-P_2$$

Bu yerda,

P – shamol urilayotgan tomondagi bosim;

P_2 –shamolurilmaydigan tomondagi bosim.

Agar binoga xar ikkala bosim kuchi tabiiy shamollatish vazifasini bajaradi deb hisoblasak:

$$\Delta P=(\gamma-\gamma) H+(P-P_2)$$

Ortiqcha bosim miqdorini aniqlangandan keyin chiqarilib yuboriladigan havo miqdorini ham aniqlash mumkin:

$$Q=\mu f\sqrt{2q\Delta P}$$

Bu yerda,

μ - havo miqdori koeffisienti;

f - havo chiqarib yuborilayotgan teshik kesim yuzasi.

Agar chiqarilib yuborilayotgan havo miqdori kirib kelayotgan havo miqdoriga teng desak unda biz kirib kelayotgan havo harakati tezligini topishimiz mumkin:

$$V=Q/F$$

Bu yerda,

F - havo chiqib ketayotgan tirqish kesim yuzasi.

Havodagi changdan tozalashda turli vositalardan foydalanish mumkin, chang tozalagichlarning turlari ko'p. Chang tozalovchi apparatlar ishlatish jihatidan qulayligi, chang tozalash darajasi vaarzon-qimmatligiga qarab tanlaniladi. Havo namligini mo'tadillashda ham muhim ahamiyatga ega. havoni mo'tadillashtirish deganda sanoat korxonasi xonalaridagi havo holatini ichki omillar: issiqlik ajralib chiqish, namlik va tashqi omillar havoning issiq sovuqligidan qat'iy nazar, avtomatik ravishda bir xil me'yorda saqlab turish tushuniladi.

Havoni sanitariya-gigiyena sharoitini yaxshilashdan tashqari texnologik talablar asosida ham mu'tadillashtirish mumkin. Havoni mu'tadillashtirish uchun maxsus kondensionelardan foydalaniladi Kondensionerlar xavoni qabul qiladi fil'tirlab beradi, issiq yoki sovuq bilan ta'minlaydi, hararkatga keltiradi, namlaydi va boshqa jarayonlarni bajaradi

XULOSAVA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, ushbu yaratilgan Qashqadaryo Kamolot YOIHweb sayti foydalanuvchilar uchun tashkilot haqida ma'lumot olish uchun qulay hisoblanadi. Bunday web saytlar nafaqat oddiy foydalanuvchilar uchun balki chet el kompaniyalari va tashkilotlari uchun muhim ma'lumot manbai hisoblanib, kelajakda ular bilan ilmiy faoliyatda aloqa o'rnatish uchun imkoniyat yaratadi. Mazkur bitiruv malakaviy ishi asosiy natijalari quyidagilardan iborat:

- Axborot tizimlari va web saytlarni yaratish asoslari talqin qilindi;
- Web saytlarni yaratish texnologiyalari taxlil qilindi
- PHP dasturlash tili va boshqa texnologiyalar (CSS, HTML, Java Script tili va JQuery texnologiyasi) o'rganildi
- Kontentlarni boshqarish tizimlari
- Qashqadaryo Kamolot YOIH web sayti uchun ma'lumotlar bazasi ishlab chiqildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. “Axborotlashtirish to'g'risida” O'zbekiston Respublikasining qonuni, 11 dekabr 2003 yil 560- II-son.
2. “Elektron hujjat almashinuvi to'g'risida” gi O'zbekiston Respublikasi qonuni, 29 aprel 2004 yil.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 21.03.2012y. “Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada joriy etish va rivojlantirish chora tadbirlari to'grisida” gi PQ-1730-sonli qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.07.2005y. “Axborot – kommunikatsiya texnologiyalarini yanada rivojlantirishga oid qo'shimcha chora tadbirlar to'g'risida” gi PQ-117 qarori.
5. I.A. Karimov. Jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari. T.: O'zbekiston, 2009. – 56 b.
6. Qosimov S. S “Axborot texnologiyalari” texnika OO'Yu talabalari uchun o'quv qo'llanma - Toshkent 2006. - 273 b.
7. Rasmus Lerdorf, Kevin Tatroe, Peter MacIntyre. Programming PHP. O'Reilly Media; Second Edition edition 2012. 542 p.
8. A.Trechtenberg. “PHP Cookbook.” O'Rilley 2010.
9. J.Greespan, B.Bulger “PHP/MySQL Database Applications” M&T Books 2011.
10. D.Reiersol, M.Baker, Ch.Shiflett. “PHP in Action” 2007.
11. Вишняков Я.Д., Вагин В.И., Овчинников В.В., Стародубец А.Н. Безопасность жизнедеятельности. Защита населения и территорий в чрезвычайных ситуациях. Уч. Пособие. М: 2007
12. Ёрматов Ғ.Ё., Исамухамедов Ё.У. Меҳнатни муҳофаза қилиш. Дарслик. Ўзбекистаннашриёти. Тошкент 2006.
13. Белов С.В. Безопасность жизнедеятельности М.: Высшая школа. 2003.

ILOVALAR

```
<?php

/**

 * @package yoo_master

 * @author YOOtheme http://www.yootheme.com

 * @copyright Copyright (C) YOOtheme GmbH

 * @license http://www.gnu.org/licenses/gpl.html GNU/GPL

 */


// generate css for layout

$css[] = sprintf('.wrapper { max-width: %dpx; }', $this['config']->get('template_width'));


// generate css for 3-column-layout

$sidebar_a = '';

$sidebar_b = '';

$maininner_width = 100;

$sidebar_a_width = intval($this['config']->get('sidebar-a_width'));

$sidebar_b_width = intval($this['config']->get('sidebar-b_width'));

$sidebar_classes = "";

$rtl = $this['config']->get('direction') == 'rtl';

$body_config = array();
```

```

// set widths

if ($this['modules']->count('sidebar-a')) {

    $sidebar_a = $this['config']->get('sidebar-a');

    $maininner_width -= $sidebar_a_width;

    $css[] = sprintf('#sidebar-a { width: %d%%; }', $sidebar_a_width);

}

if ($this['modules']->count('sidebar-b')) {

    $sidebar_b = $this['config']->get('sidebar-b');

    $maininner_width -= $sidebar_b_width;

    $css[] = sprintf('#sidebar-b { width: %d%%; }', $sidebar_b_width);

}

$css[] = sprintf('#maininner { width: %d%%; }', $maininner_width);

// all sidebars right

if (($sidebar_a == 'right' || !$sidebar_a) && ($sidebar_b == 'right' ||
!$sidebar_b)) {

    $sidebar_classes .= ($sidebar_a) ? 'sidebar-a-right ' : '';

    $sidebar_classes .= ($sidebar_b) ? 'sidebar-b-right ' : '';

// all sidebars left

} elseif (($sidebar_a == 'left' || !$sidebar_a) && ($sidebar_b == 'left' ||
!$sidebar_b)) {

```

```

$sidebar_classes .= ($sidebar_a) ? 'sidebar-a-left ' : '';

$sidebar_classes .= ($sidebar_b) ? 'sidebar-b-left ' : '';

$css[] = sprintf('#maininner { float: %s; }', $rtl ? 'left' : 'right');


// sidebar-a left and sidebar-b right
} elseif ($sidebar_a == 'left') {

    $sidebar_classes .= 'sidebar-a-left sidebar-b-right ';

    $css[] = '#maininner, #sidebar-a { position: relative; }';

    $css[] = sprintf('#maininner { %s: %d%%; }', $rtl ? 'right' : 'left',
$sidebar_a_width);

    $css[] = sprintf('#sidebar-a { %s: -%d%%; }', $rtl ? 'right' : 'left',
$maininner_width);


// sidebar-b left and sidebar-a right
} elseif ($sidebar_b == 'left') {

    $sidebar_classes .= 'sidebar-a-right sidebar-b-left ';

    $css[] = '#maininner, #sidebar-a, #sidebar-b { position: relative; }';

    $css[] = sprintf('#maininner, #sidebar-a { %s: %d%%; }', $rtl ?
'right' : 'left', $sidebar_b_width);

    $css[] = sprintf('#sidebar-b { %s: -%d%%; }', $rtl ? 'right' : 'left',
$maininner_width + $sidebar_a_width);

}


// number of sidebars
if ($sidebar_a && $sidebar_b) {

```

```

        $sidebar_classes .= 'sidebars-2 ';
    } elseif ($sidebar_a || $sidebar_b) {
        $sidebar_classes .= 'sidebars-1 ';
    }

    // generate css for dropdown menu
    foreach (array(1 => '.dropdown', 2 => '.columns2', 3 => '.columns3', 4 =>
        '.columns4') as $i => $class) {
        $css[] = sprintf('#menu %s { width: %dpx; }', $class, $i *
            intval($this['config']->get('menu_width')));
    }

    // load css
    $this['asset']->addFile('css', 'css:base.css');
    $this['asset']->addFile('css', 'css:layout.css');
    $this['asset']->addFile('css', 'css:menus.css');
    $this['asset']->addString('css', implode("\n", $css));
    $this['asset']->addFile('css', 'css:modules.css');
    $this['asset']->addFile('css', 'css:tools.css');
    $this['asset']->addFile('css', 'css:system.css');
    $this['asset']->addFile('css', 'css:extensions.css');
    $this['asset']->addFile('css', 'css:custom.css');

    if (($color = $this['config']->get('color1')) && $this['path']->
        path("css:/color1/$color.css")) { $this['asset']->addFile('css',
            "css:/color1/$color.css"); }

```

```

if (($color = $this['config']->get('color2')) && $this['path']-
>path("css:/color2/$color.css")) { $this['asset']->addFile('css',
"css:/color2/$color.css"); }

if (($font = $this['config']->get('font1')) && $this['path']-
>path("css:/font1/$font.css")) { $this['asset']->addFile('css',
"css:/font1/$font.css"); }

if (($font = $this['config']->get('font2')) && $this['path']-
>path("css:/font2/$font.css")) { $this['asset']->addFile('css',
"css:/font2/$font.css"); }

if (($font = $this['config']->get('font3')) && $this['path']-
>path("css:/font3/$font.css")) { $this['asset']->addFile('css',
"css:/font3/$font.css"); }

$this['asset']->addFile('css', 'css:style.css');

if ($this['config']->get('direction') == 'rtl') $this['asset']->addFile('css',
'css:rtl.css');

$this['asset']->addFile('css', 'css:responsive.css');

$this['asset']->addFile('css', 'css:print.css');

// load fonts

$http = (!empty($_SERVER['HTTPS']) && $_SERVER['HTTPS'] !==
'off') ? 'https' : 'http';

$fonts = array(
    'droidsans' => 'template:fonts/droidsans.css',
    'opensans' => 'template:fonts/opensans.css',
    'yanonekaffeesatz' => 'template:fonts/yanonekaffeesatz.css',
    'mavenpro' => 'template:fonts/mavenpro.css',
    'kreon' => 'template:fonts/kreon.css');

```

```
foreach (array_unique(array($this['config']->get('font1'), $this['config']->get('font2'), $this['config']->get('font3'))) as $font) {  
    if (isset($fonts[$font])) {  
        $this['asset']->addFile('css', $fonts[$font]);  
    }  
}
```